

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain 2 a ja 9 luvun muuttamisesta sekä pysäköinninvalvonnasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi rikoslakia ja pysäköinninvalvonnasta annettua lakia.

Päiväsakkojen rahamäärät korotettaisiin noin kaksinkertaisiksi, pienin rahamäärä kuitenkin puolitoistakertaiseksi. Esityksen mukaan päiväsakon rahamäärä olisi yksi kolmaskymmenesosa sakotettavan keskimääräisestä kuukausitulosta. Ulkomailla verotettavien tulojen asemaa selvennettäisiin lisäämällä rikoslakiin valtuussäännös, jonka mukaan asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin keskimääräisen kuukausitulon arvioinnista.

Rikesakon suurin rahamäärä korotettaisiin 200 eurosta 400 euroon. Yhteisösakon asteikko korotettaisiin noin kolminkertaiseksi, pienin rahamäärä 2 500 euroon ja enimmäismäärä 2 500 000 euroon.

Rikesakkoja koskevien muutosten johdosta pysäköinninvalvonnasta annetusta laista poistettaisiin säännös joutokäyntirikkomuksesta määrättävän pysäköintivirhemaksun enimmäismäärästä.

Päivä- ja rikesakkojen korotukset perustuvat pääministeri Juha Sipilän hallituksen hallitusohjelmaan ja ovat osa hallituksen päättämiä julkisen talouden välttämättömiä sopeutustoimia.

Jos korotukset eivät merkittävästi muuta ihmisten käyttäytymistä ja perintätulos pysy ennallaan, merkitsevät korotukset valtiolle noin 53—56 miljoonan euron vuotuisia lisätuloja.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan keväällä 2016.

SISÄLLYS

YLEISPERUSTELUT	3
1 JOHDANTO	3
2 NYKYTILA	4
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	4
2.1.1 Päiväsakko	4
2.1.2 Rikesakko	6
2.1.3 Yhteisösakko	8
2.1.4 Joutokäyntirikkomuksesta määrättävän pysäköintivirhemaksun enimmäismäärä	9
2.2 Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö	9
2.2.1 Päiväsakko ja rikesakko	9
2.2.2 Yhteisösakko	9
2.3 Nykytilan arviointi	10
2.3.1 Päiväsakko	10
2.3.2 Rikesakko	11
2.3.3 Yhteisösakko	11
2.3.4 Joutokäyntirikkomuksesta määrättävän pysäköintivirhemaksun enimmäismäärä	12
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	12
3.1 Tavoitteet ja toteuttamisvaihtoehdot	12
3.1.1 Sakkojen kaavamainen kaksinkertaistaminen	13
3.1.2 Sakkojen kaksinkertaistaminen, jossa minimipäiväsakkoa korotetaan 50 %	14
3.1.3 Vaihtoehtojen vertailu	14
3.2 Keskeiset ehdotukset	15
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	16
4.1 Taloudelliset vaikutukset	16
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	18
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset	19
5 ASIAN VALMISTELU	21
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ	22
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	24
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT	24
1.1 Rikoslaki	24
2 a luku. Sakosta, muuntorangaistuksesta ja rikesakosta	24
9 luku. Oikeushenkilön rangaistusvastuusta	24
1.2 Laki pysäköinninvalvonnasta	24
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	24
3 VOIMAANTULO	26
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	26
LAKIEHDOTUKSET	28
1. Laki rikoslain 2 a ja 9 luvun muuttamisesta	28
2. Laki pysäköinninvalvonnasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	30
LIITTEET	31
RINNAKKAISTEKSTIT	31
1. Laki rikoslain 2 a ja 9 luvun muuttamisesta	31
2. Laki pysäköinninvalvonnasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	34
ASETUSLUONNOKSET	35
1. Valtioneuvoston asetus päiväsakon rahamäärästä	35
2. Valtioneuvoston asetus rikesakkorikkomuksista	38

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strategisen ohjelman (29.5.2015) mukaan julkista taloutta vahvistetaan sopeutusohjelmalla, jonka nettovaikutus julkiseen talouteen on 4 miljardia euroa vuonna 2019. Tähän liittyen hallitus on päättänyt julkisen talouden välttämättömistä sopeutustoimista (27.5.2015, hallitusohjelman liite 6). Esitys toteuttaa osaltaan näitä sopeutustoimia.

Hallitusohjelman (liite 6, s. 22) mukaan päiväsakkoja korotetaan siten, että päiväsakon rahamääränä pidetään yhtä kolmaskymmenesosaa sakotettavan keskimääräisestä kuukausitulosta (nykyisin 1/60). Alimman päiväsakon määrä nostetaan 6 eurosta 12 euroon. Ohjelman mukaan yksityiskohtaisemman valmistelun yhteydessä voidaan lieventää kaksinkertaistamisvaatimusta, jos esimerkiksi kustannustehokasta kameravalvontaa lisäämällä voidaan saavuttaa osalutusta lisätulotasosta. Toimenpiteellä tavoitellaan 48 miljoonan euron lisätuloja vuonna 2016, vuodesta 2017 lähtien 63 miljoonan euron lisätuloja.

Tämän esityksen tavoitteena on korottaa päiväsakkoja niin, että vuodelle 2016 asetetusta 48 miljoonan euron lisätulotavoitteesta saavutetaan arviolta 33 miljoonaa euroa ja sitä seuraavien vuosien 63 miljoonan euron lisätulotavoitteesta 44 miljoonaa euroa. Tarkoituksena on, että erotus katetaan lisäämällä hallitusohjelman mukaisesti kustannustehokasta automaattista liikenteen kameravalvontaa ja muutenkin tehostamalla liikenteen nopeusvalvontaa, mikä ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

Hallitusohjelman mukaan myös rikesakkojen rahamäärät kaksinkertaistetaan (liite 6, s. 21), mikä toteutettiin 1 päivänä syyskuuta 2015 voimaan tulleella valtioneuvoston asetuksella. Ohjelman mukaan korotustarvetta tarkastellaan seuraavan kerran vuonna 2017. Talouspoliittinen ministerivaliokunta päätti kuitenkin 23 päivänä kesäkuuta 2015, että rikesakkoja korottamalla on pyrittävä hankkimaan hallitusohjelmaan verrattuna 20 miljoonaa euroa lisää tuloja. Vuoden 2016 valtion talousarvioesityksen (HE 30/2015 vp) mukaan rikesakkoja koskevien muutosten arvioidaan lisäävän sakkotuloja koskevan momentin (12.39.01) tuloarviota 40 miljoonaa euroa. Talouspoliittisen ministerivaliokunnan edellyttämä 20 miljoonan euron lisätulo on tarkoitus hankkia lisäämällä liikenteen automaattista kameravalvontaa ja korottamalla rikesakkoja vielä 25 prosenttia, eli syyskuuta edeltäneeseen tasoon nähden 2,5-kertaisiksi. Koska rikoslain (39/1889) 2 a luvun 8 §:n 2 momentin mukaan rikesakko saa olla enintään 200 euroa, edellyttää korotus mainitun säännöksen muuttamista.

Päivä- ja rikesakkojen korotusten lisäksi oikeusministeriön hallinnonalalla on tarkoitus toteuttaa hallitusohjelman mukaan myös muita sopeutustoimia, kuten laajentaa rangaistusmääräysmenettelyn käyttöalaa ja rajata hovioikeuteen tulevien asioiden määrää jatkokäsittelylupauksella. Voidaan kuitenkin arvioida, että näihin liittyviä hallitusohjelmassa mainittuja säästöjä ei ole mahdollista saavuttaa pelkästään ohjelmassa tarkoitettulla toimilla. Ohjelman mukaan jos hallinnonalalle osoitetun säästön toimeenpano täysimääräisenä osoittautuu mahdottomaksi, tehdään kyseisellä hallinnonalalla korvaava säästö (s. 13). Näitä toimenpiteitä täydentävänä sopeutustoimena on tarpeen korottaa yhteisösakkojen rahamääriä.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Päiväsakko

Päiväsakkojärjestelmä otettiin Suomessa käyttöön vuonna 1921. Järjestelmään siirtymisen tarkoituksena oli hallituksen esityksen (36/1920 vp) mukaan pyrkimys saada rangaistus kohdistumaan oikeudenmukaisesti eri varallisuusasemassa oleviin henkilöihin. Sakon suuruus haluttiin myös riippumattomammaksi rahan arvon vaihteluista.

Järjestelmää uudistettiin viimeksi laajemmin vuonna 1999 (ks. HE 74/1998 vp). Päiväsakon rahamäärän laskemisessa siirryttiin bruttotuloista nettotuloihin, maksukyvyyn arvioinnissa siirryttiin käyttämään verotukseen perustuvia tietoja, rahamäärän laskentatapaa uudistettiin ja päiväsakon vähin rahamäärä kaksinkertaistettiin 20 markasta (3,36 euroa) 40 markkaan (6,73 euroa). Euroon siirtymisen yhteydessä vuonna 2002 päiväsakon vähin rahamäärä pyöristettiin alaspäin 6 euroon. Vuonna 2007 päiväsakon rahamäärästä poistettiin varallisuuskorotus, koska varallisuusverolain kumoamisen johdosta verohallinnolta ei ollut enää saatavissa käyttökelpoisessa muodossa varallisuuden arvoa koskevia tietoja (HE 25/2007 vp).

Sakkorangaistuksen käyttöala. Päiväsakkorangaistuksia määrätään vuosittain noin 200 000, suurin osa (2014: 81 %) rangaistusmääräysmenettelyssä (ks. taulukko 1). Rangaistusmääräysmenettelyssä syyttäjä määrää poliisin vaatimuksesta sakon rikkomuksesta, josta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta (ks. laki rangaistusmääräysmenettelystä, 692/1993).

Taulukko 1. Vuosina 2010—2014 määrätty päiväsakkorangaistukset (Tilastokeskus).

	2010	2011	2012	2013	2014
Rangaistusmääräys	210 906	207 679	191 483	179 184	164 431
Tuomioistuinsakko	36 120	36 645	36 463	33 746	33 604
Oheissakko	7 553	7 509	7 069	6 273	5 905
Yhteensä	254 579	251 833	235 015	219 203	203 940

Yli kaksi kolmasosaa varsinaisista sakkorangaistuksista määrätään liikenne rikoksista. Vuonna 2014 liikenneturvallisuuden vaarantamisesta määrättiin 73 659 sakkorangaistusta, liikenne rikkomuksesta 23 421, kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta 10 666, ajoneuvorikkomuksesta 7 871 ja rattijuopumuksesta 5 771. Muita yleisiä sakolla rangaistavia rikoksia ovat näpistys (22 229) ja pahoinpitely (4 770).

Sakko voidaan määrätä paitsi itsenäisenä rangaistuksena, myös ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena. Rikoslain 6 luvun 10 §:n mukaan jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa. Oheisseuraamuksena päiväsakkoja määrätään ennen kaikkea törkeästä rattijuopumuksesta (5 419 tapausta vuonna 2014) ja pahoinpitelystä (101).

Päiväsakkojen lukumäärä. Rikoslain 2 a luvun 1 §:n mukaan sakko tuomitaan päiväsakkoina, joiden vähimmäismäärä on yksi ja enimmäismäärä 120. Samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta tuomittava yhteinen sakkorangaistus saa olla enintään 240 päiväsakkoa (7 luvun 3 §). Vuonna 2014 päiväsakkojen lukumäärä oli rangaistusmääräysasioissa keskimäärin

HE 1/2016 vp

14 päiväsakkoa, tuomioistuimen määräämissä sakkorangaistuksissa 39 ja oheissakoissa 35 päiväsakkoa (Tilastokeskus).

Yksittäisen päiväsakon rahamäärästä säädetään rikoslain 2 a ja 7 luvussa sekä päiväsakon rahamäärästä annetussa asetuksessa (609/1999). Päiväsakon rahamäärä on vahvistettava niin, että se on kohtuullinen sakotettavan maksukykyyn nähden (rikoslain 2 a luvun 2 §:n 1 momentti). Kohtuullisuus on määritelty laissa, eikä sitä hallituksen esityksen (74/1998 vp) mukaan tarvitse sakkoa määrättäessä erikseen harkita. Viittaus kohtuullisuuteen liittyy järjestelmän tarkoitukseen, jossa sakko mitataan sakotettavan maksukykyyn mukaan, vastakohtana kiinteämääräisille sakoille.

Rikoslain 2 a luvun 2 §:n 2 momentin mukaan kohtuullisena päiväsakon rahamääränä on pidettävä 1/60-osaa sakotettavan keskimääräisestä kuukausitulosta, josta on vähennetty valtioneuvoston asetuksella määriteltävät verot ja maksut sekä kiinteä peruskulutusvähennys 255 euroa (asetus päiväsakon rahamäärästä 2 §). Elatuksen varassa olevasta puolisoista ja alaikäisestä lapsesta sekä puolison alaikäisestä lapsesta vähennetään jokaisen osalta 3 euroa (3 §). Päiväsakon rahamäärää ei saa vahvistaa pienemmäksi kuin 6 euroa (5 §). Päiväsakon rahamäärä vahvistetaan täysin euroin siten, että eurojen yli menevät sentit jätetään ottamatta lukuun (6 §).

Yhden päiväsakon rahamäärä oli vuonna 2014 keskimäärin 16,70 euroa, mikä vastaa 1 257 euron kuukausittaista nettotuloa. Keskimääräinen rahamäärä on kasvanut viime vuosina tasaisesti rahan arvon alentumisen ja tulojen kasvun myötä. Minimipäiväsakkojen (6 e) osuus kaikista sakoista oli 46 %, tuomioistuinsakoista 58 % ja rangaistusmääräyssakoista 44 %.

Rahamäärän perustana oleva tulojen määritelmä ja ulkomainen verotus. Rikoslain 2 a luvun 2 §:n 3 momentin mukaan kuukausitulon ensisijaisena perusteena ovat sakotettavan viimeksi toimitetun verotuksen mukaiset tulot. Jos sakotettavan tuloja ei voida luotettavasti selvittää verotustiedoista tai ne ovat olennaisesti muuttuneet viimeksi toimitetun verotuksen jälkeen, ne voidaan arvioida muun saatavan selvityksen perusteella.

Momentin yksityiskohtaisten perustelujen (HE 74/1998 vp) mukaan sakotettavan vuosituloja ei voida selvittää tavanomaiseen tapaan verotustiedoista esimerkiksi silloin, kun hänellä ei ole lainkaan tai kun hänellä on vain vähän veronalaisia tuloja tai varallisuutta Suomessa. Henkilöllä ei yleensä ole veronalaisia tuloja Suomessa, jos hän ei asu täällä pysyvästi. Maksukykyä arvioitaessa joudutaan tällöin arvioimaan myös sakotettavan maksamien verojen ja maksujen määrä, koska niiden tarkkaa määrää ei saada verottajalta.

Muuna selvityksenä, jonka nojalla sakotettavan maksukykyä voidaan arvioida, tulevat hallituksen esityksen (74/1998 vp, rikoslain 2 a luvun 2 §:n 3 momentin yksityiskohtaiset perustelut) kyseeseen esimerkiksi sakotettavan uskottava oma ilmoitus taikka hänen esittämänsä palkkakuitit ja tiliotteet, työnantajan antamat palkkatodistukset, viranomaisilta (työvoima- tai sosiaaliviranomaiset) saadut selvitykset ja muut asiakirjat. Muun selvityksen puuttuessa sakon määräämiseen osallistuva eli rangaistusmääräysmenettelyssä yleensä poliisimies voi joutua arvioimaan sakotettavan maksukykyyn muiden samalla alalla tai samassa ammattiryhmässä työskentelevien tulotason perusteella. Eri ammatissa toimivien keskimääräisistä tuloista on saatavissa virallisia tilastotietoja. Kun verotustietoja ei voida käyttää tai kun sakotettava kiistää niiden oikeellisuuden, maksukykyyn arvioimisessa riittäisi yleensä tulojen ja verojen arviointi sillä tarkkuudella, millä ne ilmenevät esimerkiksi palkkakuiteista.

Rikoslain 2 a luvun 2 §:n 5 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin keskimääräisen kuukausitulon laskemisesta. Päiväsakon rahamäärästä annetun asetuksen

1 §:n mukaan sakotettavan keskimääräinen kuukausitulo lasketaan puhtaasta ansio- ja pääomatulosta. Keskimääräiseen kuukausituloon luetaan lisäksi eräät tuloverolaissa (1535/1992) tarkoitetut verovapaat tulot.

Päiväsakon kokonaisrahamäärä. Rikoslain 2 a luvun 3 §:n 1 momentin mukaan sakon kokonaisrahamäärä on päiväsakkojen lukumäärä kerrottuna päiväsakon rahamäärällä, lisättyinä mahdollisilla korotuksilla.

Sakon kokonaisrahamäärä on tyypillisesti joitakin satoja euroja, keskimääräinen kokonaisrahamäärä rangaistusmääräysasioissa vuonna 2014 oli 238 euroa (mediaani 152 e), tuomioistuinsakoissa 500 euroa (mediaani 300 e) ja oheissakoissa 508 euroa.

Sakon korottaminen rikesakon suuruiseksi. Rikoslain 2 a luvun 3 §:n 2 momentin mukaan asetuksella voidaan säätää, että tietyistä rikoksista määrättävän sakon kokonaisrahamäärä on korotettava samanlaatuisesta rikoksesta määrättävän suurimman rikesakon suuruiseksi.

Päiväsakon rahamäärästä annetun asetuksen 7 §:n mukaan tieliikennelaissa (267/1981) tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetyn suurimman sallitun nopeuden ylityksestä tuomittavan sakon vähin kokonaisrahamäärä on mopoilijalle 100 euroa ja muulle moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajalle 200 euroa. Vesiliikennelaissa (463/1996) tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetyn suurimman sallitun nopeuden ylityksestä tuomittavan sakon vähin kokonaisrahamäärä vesikulkuneuvon kuljettajalle on 120 euroa. Määrät vastaavat suurimpia ylinopeudesta määrättäviä rikesakkoja.

Säännöksen tarkoituksena on sovittaa päiväsakkojärjestelmä ja rikesakkojärjestelmä yhteen siten, että päiväsakkorangaistus ylinopeudesta ei voi muodostua pienemmäksi kuin rikesakko. Käytännössä säännöstä sovelletaan sakotettuihin, joiden sakon kokonaisrahamäärä jäisi heidän tulojensa alhaisuuden vuoksi pienemmäksi kuin samanlaatuisesta rikoksesta tuomittava rikesakko. Säännöksen nojalla heille määrätään tämän vuoksi rikesakon suuruinen sakkorangaistus, joka on korkeampi kuin heidän tulonsa edellyttävät.

Vuonna 2013 päiväsakon kokonaisrahamäärää korotettiin Tilastokeskuksen mukaan 16 740 tapauksessa. Keskimääräinen korotus oli 31,15 euroa ja laskennallinen tulokertymä korotuksista 520 000 euroa.

Muuntorangaistus. Sakkoon tuomitulle, jolta sakkoa ei ole saatu perityksi, määrätään maksamatta olevan sakon sijasta muuntorangaistuksena vankeutta (rikoslain 2 a luvun 4 §). Rangaistusmääräysmenettelyssä määrättyjä sakkoja ei muunneta vankeudeksi. Muuntorangaistus määrätään siten, että kolmea maksamatta olevaa päiväsakkoa vastaa yhden päivän vankeus (5 §:n 1 momentti), muuntorangaistuksen pituus on kuitenkin vähintään 4 ja enintään 60 päivää (3 mom.).

2.1.2 Rikesakko

Rikesakko on euromäärältään kiinteä sakkoa lievempi varallisuusrangaistus, josta säädetään rikoslain (39/1889) 2 a luvun 8—11 §:ssä. Rikesakkomenettelystä säädetään nykyään rikesakkomenettelystä annetussa laissa (66/1983).

Rikoslain 2 a luvun 8 §:n 2 momentin mukaan rikesakko saa olla enintään 200 euroa. Säännöksen mukaan eri rikkomuksista määrättävän rikesakon suuruudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

HE 1/2016 vp

Rikesakkorikkomuksista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1081/2015) määritellään tarkemmin, mistä rikkomuksista ja minkä suuruisena rikesakko voidaan määrätä. Rikesakot korotettiin kaksinkertaisiksi 1 päivänä syyskuuta 2015. Suurin aikaisemmin käytössä ollut rikesakko 115 euroa korotettiin kuitenkin vain lain enimmäismäärään eli 200 euroon. Käytössä olevat rahamäärät ovat nykyään 20, 40, 70, 100, 120, 140, 170 ja 200 euroa.

Vuonna 2014 määrättiin 261 299 rikesakkoa. Vuosittain määrättävien rikesakkojen lukumäärä on viime vuosina vaihdellut 250 000 ja 300 000 rikesakon välillä.

Rikesakon käyttöalaa on vaihteittain laajennettu. Järjestelmän soveltamisalaan sisältyivät ensin vain eräät liikenerikokset, sittemmin järjestelmän piiriin on otettu myös muita lieviä rikkomuksia. Rikesakko voidaan rikoslain 2 a luvun 9 §:n 2—8 momentin mukaisesti säätää seuraamukseksi virallisen syytteen alaisesta rikkomuksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.

Eniten rikesakkoja määrätään liikenerikkomuksista (252 189 vuonna 2014). Muita rikosnimikkeitä ovat ajoneuvorikkomus (4 173), järjestysrikkomus (1 923), alkoholirikkomus (1 517), vesiliikenerikkomus (967), kalastusrikkomus (363), ajokorttirikkomus (164), vesikulkuneuvorikkomus (88), jätelain rikkominen (37), toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapito (33) ja vesikulkuneuvon rekisteröintirikkomus (2).

Liikenerikkomuksista suurimmassa osassa on kysymys ylinopeudesta, josta määrättiin vuonna 2014 yhteensä 226 083 rikesakkoa. Rikesakkorikkomuksista annetun valtioneuvoston asetuksen 8 §:n mukaan jos suurin sallittu nopeus on enintään 60 km/h, voidaan moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajalle määrätä enintään 15 km/h:n nopeusylityksestä 170 euron rikesakko ja yli 15 km/h:n ja enintään 20 km/h:n nopeusylityksestä 200 euron rikesakko. Jos suurin sallittu nopeus on yli 60 km/h, määrätään enintään 15 km/h:n nopeusylityksestä 140 euron rikesakko ja yli 15 km/h:n ja enintään 20 km/h:n ylityksestä 200 euron rikesakko. Mopoilijalle määrätään kuitenkin enintään 15 km/h:n ylinopeudesta 100 euron rikesakko.

Noin 60 % rikesakoista määrätään liikenteen automaattisessa kameravalvonnassa (2014: 163 319 kappaletta). Näistä rikesakoista lähes kaikki koskevat nopeusrajoitus-liikennemerkin noudattamista.

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n 25 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat teon rangaistavaksi säätämistä ja rangaistuksen määrää, kun on kysymys maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvasta oikeudenalasta. Rikesakoista säädetään muun muassa liikenerikoksista annetussa maakuntalaissa (trafikbrottslag för landskapet Åland, 2004:28), huviveneistä annetussa maakuntalaissa (landskapslag om fritidsbåtar, 2003:32), Ahvenanmaan järjestyslaissa (ordningslag för landskapet Åland, 2010:23) ja rikesakon määräämisestä erilaisista järjestysrikkomuksista annetussa maakunta-asetuksessa (landskapsförordning om föreläggande av ordningsbot vid olika ordningsföreläggelser, 2010:36).

Maksamatonta rikesakkoa ei muunneta vankeudeksi (rikoslain 2 a luvun 8 §:n 3 momentti).

2.1.3 Yhteisösakko

Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevat säännökset lisättiin rikoslakiin vuonna 1995 (ks. HE 95/1993 vp ja 230/1994 vp). Tuolloin otettiin myös käyttöön uusi oikeushenkilöille tarkoitettu seuraamus, yhteisösakko. Yhteisösakon tuomitseminen oli ensin harkinnanvaraista, vuonna 2003 sakon tuomitseminen muutettiin pakolliseksi vastuuvedellytysten täytyessä (HE 53/2002 vp).

Oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään rikoslain 9 luvussa. Yhteisö, säätiö tai muu oikeushenkilö, jonka toiminnassa on tehty rikos, on syyttäjän vaatimuksesta tuomittava rikoksen johdosta yhteisösakkoon, jos se on rikoslaissa säädetty rikoksen seuraamukseksi (1 §). Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia säännöksiä ei sovelleta julkisen vallan käytössä tehtyyn rikokseen.

Yhteisösakko voidaan tuomita rangaistukseksi muun muassa eräistä rasisista rikoksista, lahjusrikoksista, lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvistä rikoksista, parituksesta, ihmiskaupasta, verorikoksista, avustusrikoksista, elinkeinorikoksista, kätkemisrikoksista, rahanpesusta, väärennysrikoksista, terrorismirikoksista, datavahingonteosta, tietojenkäsittelypetoksesta, rahanväärennyksestä ja maksuvälinepetoksesta, tieto- ja viestintärikoksista, maahantuontiin ja maastaviintiin liittyvistä rikoksista, työturvallisuusrikoksesta ja kiskonnantapaisesta työsyrynnästä, ympäristörikoksista, törkeästä metsästysrikoksesta, tekijänoikeusrikoksesta, huumausainerikoksista, alkoholirikoksista ja arvopaperimarkkinarikoksista. Monista rikoksista soveltamisalaan kuuluvat vain törkeimmät tekomuodot, soveltamista on lisäksi osin rajoitettu rikoksen tekotavan tai kohteen mukaan.

Rikoslain 9 luvun 5 §:n mukaan yhteisösakko tuomitaan määräeuroin. Alin yhteisösakon rahamäärä on 850 ja ylin 850 000 euroa.

Yhteisösakkoa koskevan hallituksen esityksen (95/1993 vp) mukaan asteikon täytyy olla varsin laaja, koska siitä on voitava määrätä yhteisösakko hyvin erilaisista oikeushenkilön velvollisuuksien rikkomisista johtuneiden rikosten takia. Ylärajan täytyy olla niin korkea, että asteikosta voidaan määrätä yhteisösakko suurelle ja vakavaraiselle yhtiölle erityisen vakavana pidettävän velvollisuuksien rikkomisen johdosta. Esimerkkinä tällaisesta voisi olla suuren ympäristöonnettomuuden aiheuttava törkeä jätehuoltomääräysten rikkominen maan suurimpiin kuuluvan osakeyhtiön toiminnassa. Yläraja on siis määrättävä pahimman mahdollisen tapahtuman varalle, vaikka sellaisen toteutumisriski olisikin hyvin vähäinen. Toisaalta yhteisösakon ylintä rahamäärää ei olisi laissa asetettava niin korkeaksi, että huomattava osa asteikosta todennäköisesti jäisi käytännössä kokonaan käyttämättä.

Alarajasta säädettyä on puolestaan otettava huomioon muun muassa se, että yhteisövastuuseen voi joutua muukin kuin elinkeinoa päätoimintamuotonaan harjoittava yritys. Välttämättä ei myöskään edellytetä, että oikeushenkilön velvollisuuden rikkominen olisi luonteeltaan vakavaa. Yhteisösakon tarkoituksena on osoittaa yhteiskunnallista paheksumista ja vaikuttaa riittävän tuntuvasti siihen, ettei oikeushenkilön toiminnassa tapahtuisi lainvastaisuuksia. Sen sijaan yhteisösakon tehtävänä ei ole olennaisesti vaikuttaa oikeushenkilöön siltä osin kuin se toimii laillisesti ja hyväksyttävästi.

Yhteisösakkoja tuomitaan vuosittain noin 30–40, lähes kaikki työturvallisuusrikoksista. Myös ympäristörikoksista tuomitaan vuosittain yhdestä neljään yhteisösakkoa. Keskimääräinen yhteisösakko vuosina 2010–2014 oli 10 100 euroa. Suurin määrätty yhteisösakko on tietävästi ollut 500 000 euroa (KKO 2008:33).

HE 1/2016 vp

2.1.4 Joutokäyntirikkomuksesta määrättävän pysäköintivirhemaksun enimmäismäärä

Pysäköinninvalvonnasta annetun lain (727/2011) 3 §:n 3 momentin mukaan pysäköintivirhemaksu joutokäyntirikkomuksesta on sama kuin vastaavalla alueella tehdystä pysäköintivirheestä määrättävä maksu, kuitenkin enintään 35 euroa.

Enimmäismäärä 35 euroa perustuu samasta teosta määrättävän rikesakon määrään. Hallituksen esityksen (223/2010 vp, s. 12) mukaan koska joutokäyntirikkomuksesta voidaan määrätä 35 euron suuruinen rikesakko, on seuraamusjärjestelmän johdonmukaisuuden kannalta perusteltua, ettei maksuseuraamus ole ankarampi kuin vastaavasta teosta seuraava rangaistus.

2.2 Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

2.2.1 Päiväsakko ja rikesakko

Sakotettavan tuloihin perustuva päiväsakkojärjestelmä on Suomen lisäksi käytössä muun muassa Ruotsissa, Tanskassa, Saksassa ja Ranskassa. Oikeusjärjestelmissä, joissa ei käytetä varsinaisia päiväsakkoja, otetaan lisäksi usein sakkoa määrättäessä huomioon sakotetun taloudellinen asema. Lausuntotivistelmän liitteenä julkaistu luonnos hallituksen esitykseksi sisältää katsauksen eräiden Euroopan valtioiden sakkojärjestelmiin.

Huomattava osa Suomessa määrättävistä sakoista koskee liikenne rikoksia ja erityisesti ylinopeuksia. Taulukossa 2 tarkastellaan yhteenvetona ylinopeuksiin liittyviä maksuseuraamuksia eräissä vertailumaissa. Vertailu on jaoteltu esimerkkitapauksiin, jossa ylinopeutta on 10–20 km/h 100 km/h:n nopeusrajoitusalueella.

Taulukko 2. Ylinopeudesta määrättävä maksuseuraamus nopeusylityksen mukaan (nopeusrajoitus 100 km/h).

	10 km/h	15 km/h	20 km/h
Suomi (voimassa oleva lainsäädäntö)	140 e	140 e	200 e
Suomi (ehdotus)	175 e	175 e	250 e
Ruotsi	157 e	209 e	251 e
Tanska	134 e	134 e	201 e
Norja	170 e	276 e	382 e
Saksa	10 e	20 e	30 e
Iso-Britannia	137 e	137 e	137 e
Viro	120 e	120 e	120 e
Ranska	68 e	68 e	68 e

(valuuttakurssit 25.8.2015)

2.2.2 Yhteisösakko

Yhteisösakko on eri muodoissaan käytössä useissa Euroopan valtioissa. Lausuntopyynnön yhteydessä on julkaistu katsaus Ruotsin, Norjan, Tanskan, Viron, Saksan, Ranskan ja Belgian järjestelmiin.

2.3 Nykytilan arviointi

2.3.1 Päiväsakko

Päiväsakon rahamäärä. Rikollisuustilanteen kehitys ei sinällään viittaa tarpeeseen korottaa päiväsakkojen rahamäärää. Yleisesti mahdollisuudet vaikuttaa rikollisuuden määrään rangais-
tuksia koventamalla ovat hyvin rajalliset.

Minimipäiväsakkoa suuremmat päiväsakot seuraavat automaattisesti sakotettavien nettotulojen kehitystä. Rahan arvon aleneminen tai ansiotason kehitys ei siten anna aiheutta päiväsakkojärjestelmän yleiseen tarkistamiseen. Poikkeuksen muodostaa minimipäiväsakko eli päiväsakon vähimmäismäärä, jonka kehitystä on perusteltua arvioida suhteessa rahanarvon kehitykseen.

Päiväsakon vähimmäismäärää on viimeksi tarkistettu vuosina 1999 ja 2002. Lokakuussa 1999 voimaan tullut päiväsakon vähimmäismäärä 40 markkaa (nimellisarvoltaan 6,73 e) vastaa Tilastokeskuksen elinkustannusindeksin (1951:10) mukaan syyskuun 2015 rahassa noin 8,79 euroa. Jotta minimipäiväsakko olisi rahan arvoon suhteutettuna yhtä suuri kuin vuonna 1999, tulisi sitä korottaa 31 prosenttia. Tammikuussa 2002 käyttöön otettu 6 euron minimipäiväsakko vastaa elinkustannusindeksin mukaan nykyrahassa 7,40 euroa (korotustarve 23 %).

Elinkustannusindeksiin perustuvan rahan arvon alenemisen lisäksi on perusteltua, että päiväsakon vähimmäismäärä seuraa pitkällä aikavälillä myös sakotettavien tulojen kehitystä. Jos minimipäiväsakkoa tarkastellaan suhteessa ansiotasoindeksiin (1964=100, Tilastokeskus) kehitykseen, saadaan summaksi nykyrahassa 11,36 euroa (Q3/2015), laskennallinen korotustarve 69 prosenttia. Yleinen ansiotasoindeksi soveltuu kuitenkin huonosti minimipäiväsakon arvioinnin perustaksi, koska minimipäiväsakon saajien tulot eivät vastaa yleistä ansiotulojen kehitystä.

Vaikka ansiotaso yleisesti onkin kasvanut, on huomattava, että kasvu ei ole jakautunut tasaisesti. Väestön tulokehitystä arvioitaessa väestö on tapana jakaa kymmeneen yhtä suureen osaan tulojen mukaan. Jos minimipäiväsakkoa tarkastellaan suhteessa väestön pienituloisimman 10 %:n käytävissä oleviin tuloihin (asuntokuntien käytävissä olevat rahatulot kotitaloutta kohden, Tilastokeskus), on korotuspaine selvästi pienempi. Heidän tulonsa ovat kasvaneet vuodesta 1999 vuoteen 2013 vain 18 prosenttia (2002—>2013: 14 %).

Rikoksista tuomittujen tulot ovat muutenkin selvästi muuta väestöä pienempiä. Päiväsakon rahamäärien perusteella voidaan arvioida, että liikenneturvallisuuden vaarantamisesta vuonna 2014 päiväsakkoihin määrättyjen henkilöiden nettotulo oli keskimäärin 1 545 euroa kuukaudessa, näpistyksestä sakotettujen 723 euroa, kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta 867 euroa, rattijuopumuksesta 1 149 euroa, pahoinpitelystä 1 029 euroa ja huumausaineen käyttörikkoksesta 747 euroa kuukaudessa (laskettu Tilastokeskuksen luvuista). Tulot eivät ole myöskään viime vuosina (2005—2013) kasvaneet yhtä nopeasti kuin yleinen ansiotaso.

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strategisen ohjelman (29.5.2015) mukaan rikoslakia muutetaan siten, että päiväsakon rahamääränä pidetään yhtä kolmaskymmenesosaa sakotettavan keskimääräisestä kuukausitulosta (hallitusohjelman liite 6, s. 22). Korotus on osa hallituksen päättämiä julkisen talouden välttämättömiä sopeutustoimia. Tämän vuoksi sakkoja on tarpeen korottaa selvästi enemmän kuin mitä sakotettujen tulojen kehitys edellyttäisi.

Tulot, joita ei veroteta Suomessa. Perustuslain 8 §:ssä ja rikoslain 3 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetty rikosoikeudellinen laillisuusperiaate sisältää lain täsmällisyyteen kohdistuvan erityi-

sen vaatimuksen, joka koskee rikosten tunnusmerkistöjä ja rangaistussäännöksiä. Päiväsakon rahamäärän laskemista koskevia säännöksiä on syytä arvioida laillisuusperiaatteen ja täsmällisyyden kannalta erityisesti ulkomailla verotettavien tulojen osalta. Päiväsakon rahamäärästä annetussa asetuksessa ei nykyään mainita nimenomaisesti ulkomailla verotettavia tuloja tai tuloja, jotka eivät kuulu Suomen verotuksen piiriin.

Suomen verotuksen ulkopuolelle jäävien tulojen merkitys päiväsakon rahamäärän laskemisessa on jatkuvasti kasvanut sitä mukaa, kun ulkomaalaisille määrättyjen sakkojen lukumäärä on lisääntynyt. Viimeisen kymmenen vuoden aikana ulkomaalaisille (ei vakinaista asuinpaikkaa Suomessa) määrättyjen sakkojen osuus kaikista sakoista on kasvanut 4,8 prosentista 8,1 prosenttiin (2005—2014).

Vuonna 2013 määrättiin 17 838 sakkoa henkilöille, joilla ei ollut vakinaista asuinpaikkaa Suomessa. Ulkomaalaisista eniten sakkoja määrätään Venäjän (7 333 vuonna 2014) ja Viron (2 803) kansalaisille. Ulkomailla verotettavia tuloja voi verosopimusten tai ulkomailla asumisen johdosta olla myös Suomen kansalaisilla. Vuonna 2014 tuomioistuimissa ja rangaistusmääräysmenettelyssä määrättiin 1 391 sakkoa Suomen kansalaisille, joilla ei ollut Suomessa vakituista asuinpaikkaa.

On perusteltua, että Suomen verotuksen ulkopuolelle jäävien tulojen arviointi perustuu nimenomaiseen säännökseen, vaikka tulojen määrittelystä ei voidakaan säätää tyhjentävästi. Tämän tapaisia säännöksiä sisältyy myös muihin säädöksiin. Esimerkiksi opintotukilain 22 §:n mukaan opiskelijan ulkomailla saamat tulot rinnastetaan tuloverolaisissa tarkoitettuihin veronalaisiin tuloihin, jos vastaavanlainen tulo Suomessa saatuna olisi veronalainen. Myös ulosottoaaren (705/2007) 4 luvun 45 §:n tulopohjan laskemista koskevassa säännöksessä lähdetään siitä, että myös ulkomailta saadut tulot otetaan huomioon ("kaikki velallisen saamat palcat ja luontoisedut", ks. HE 13/2005 vp).

2.3.2 Rikesakko

Rikesakkojen rahamäärät kaksinkertaistettiin 1 päivänä syyskuuta 2015 voimaan tulleella valtioneuvoston asetuksella (1081/2015). Asetuksen perustelumuistiossa arvioitiin, että liikenneturvallisuus on viime vuosina parantunut, eikä rikollisuustilanteen kehitys sinällään viittaa tarpeeseen korottaa rikesakkoja. Korotus oli osa hallituksen päättämiä julkisen talouden välttämättömiä sopeutustoimia (hallitusohjelman liite 6, s. 21), minkä vuoksi rikesakkoja korotettiin selvästi enemmän kuin mitä rahanarvon alentuminen tai sakotettujen tulojen kehitys olisi edellyttänyt.

Hallitusohjelman mukaan rikesakkojen korotustarvetta tarkastellaan seuraavan kerran vuonna 2017. Talouspoliittinen ministerivaliokunta päätti kuitenkin 23 päivänä kesäkuuta 2015, että rikesakkoja korottamalla on pyrittävä hankkimaan hallitusohjelmaan verrattuna 20 miljoonaa euroa lisää tuloja. Vuoden 2016 valtion talousarvioesityksen (HE 30/2015 vp) mukaan rikesakkoja koskevien muutosten arvioidaan lisäävän sakkotuloja koskevan momentin (12.39.01) tuloarviota 40 miljoonaa euroa. Tämä edellyttää käytännössä liikenteen automaattisen kameravalvonnan lisäämistä ja rikesakkojen korottamista vielä 25 prosentilla, eli syyskuuta edeltäneeseen tasoon nähden 2,5-kertaisiksi.

2.3.3 Yhteisösakko

Eduskunnan lakivaliokunta totesi yhteisösakon käyttöönottoa koskevassa mietinnössään (LaVM 23/1994 vp, rikoslain 9 luvun 5 §:n yksityiskohtaiset perustelut), että asetetuista

HE 1/2016 vp

markkamääristä johtuen rangaistusasteikkoa on tarkistettava rahan arvon muutosten myötä. Sitä voidaan myös arvioida uudelleen, kun rangaistuksesta on saatu kokemuksia.

Yhteisösakon vähimmäis- ja enimmäismääriin ei ole europyöritystä lukuun ottamatta tehty tasokorotuksia vuoden 1995 jälkeen. Yhteisösakon enimmäismäärä 5 000 000 markkaa syyskuun 1995 rahassa vastaa Tilastokeskuksen elinkustannusindeksin (1951:10) mukaan 1 152 000 euroa syyskuun 2015 rahassa. Tämä on 36 prosenttia enemmän kuin yhteisösakon nykyinen enimmäismäärä. Bruttokansantuotteen hintaindeksin (2010=100, neljännesvuosittainen) perusteella enimmäismäärä vastaisi nykyrahassa (Q2/2015) 1 163 000 euroa, korotustarvetta 37 prosenttia.

Yhteisösakon käytöstä saadut kokemukset eivät sinänsä viittaa tarpeeseen korottaa yhteisösakkoa. Määrätyt sakot eivät esimerkiksi ole keskittyneet asteikon yläpäähän. Ala- ja ylärajaa on kuitenkin tarpeen korottaa yleisen rahan arvon alentumisen vuoksi, vaikka yhteisösakko voi asteikon sisällä jossakin määrin seurata rahan arvon kehitystä. Tämän lisäksi yhteisösakkoa on korotettava osana oikeusministeriön hallinnonalan säästöjä korvaavia sopeutustoimia ja jotta rahamääräiset rikosoikeudelliset seuraamukset muodostaisivat johdonmukaisen kokonaisuuden.

2.3.4 Joutokäyntirikkomuksesta määrättävän pysäköintivirhemaksun enimmäismäärä

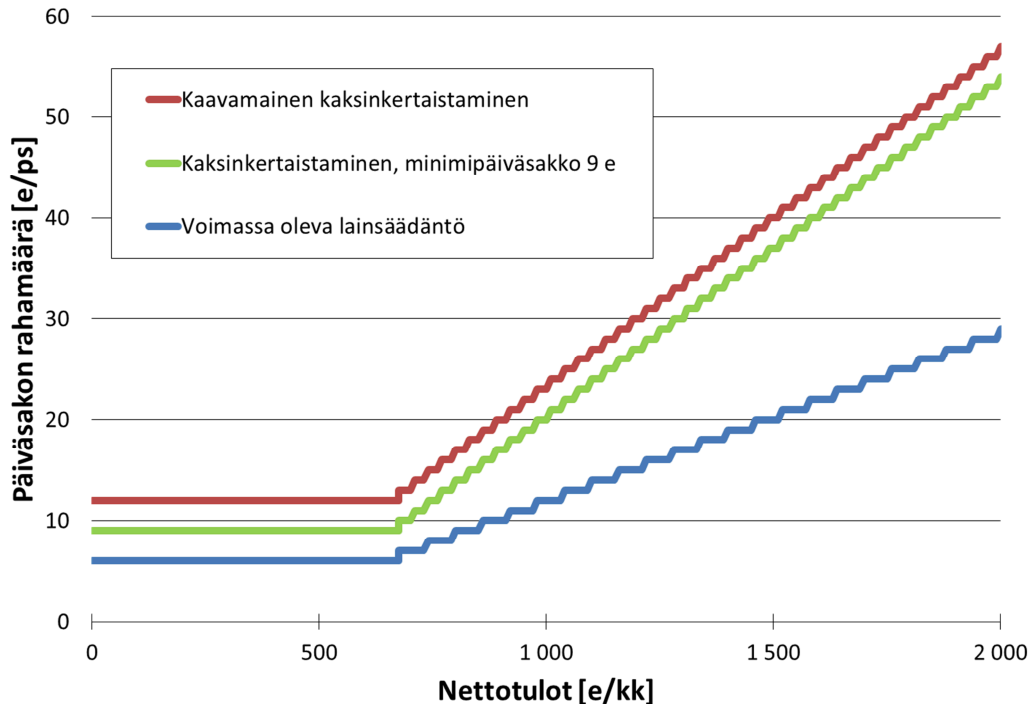
Koska rikesakot korotettiin kaksinkertaisiksi 1 päivästä syyskuuta 2015 lukien, ei joutokäyntirikkomuksesta määrättävän pysäköintivirhemaksun enimmäismäärä (35 e) enää vastaa samasta teosta määrättävää rikesakkoa (70 e).

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet ja toteuttamisvaihtoehdot

Esityksen tavoitteena on hallitusohjelman mukaisesti kasvattaa sakoista valtiolle saatavia tuloja korottamalla sakkojen rahamääriä. Korotukset toteutetaan siten, että rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä muodostaa edelleen johdonmukaisen kokonaisuuden, joka täyttää rikosoikeudellisen suhteellisuusperiaatteen ja perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin sisältyvä suhteellisuusvaatimuksen asettamat vaatimukset.

Päiväsakkojen korotuksen osalta on arvioitu ennen kaikkea kahta vaihtoehtoa (ks. kuva 1): sakkojen kaavamaisista kaksinkertaistamista ja sellaista kaksinkertaistamista, jossa minimipäiväsakkoa korotetaan kaksinkertaistamisen asemesta 50 %.

Kuva 1. Yksittäisen päiväsakon rahamäärä nettotulojen mukaan: voimassa oleva lainsäädäntö, sakkojen kaavamainen kaksinkertaistaminen ja sellainen kaksinkertaistaminen, jossa minimipäiväsakkoa korotetaan 50 %.

3.1.1 Sakkojen kaavamainen kaksinkertaistaminen

Hallitusohjelman liitteessä muotoiltu kaavamainen kaksinkertaistaminen kasvattaisi laskennallista sakkokertymää noin 63 miljoonaa euroa vuodessa. Näin voimakas minimipäiväsakon korottaminen lisäisi kuitenkin huomattavasti muuntorangaistuksen käyttöä, mikä kasvattaisi rangaistusten täytäntöönpanon kustannuksia.

Sakkoon tuomitut ovat pääsääntöisesti hyvin pienituloisia. Noin puolet sakkorangaistuksista on nykyään rahamäärältään minimipäiväsakkoja. Ulosoton suojaosuus vastaa nykyään suurin piirtein minimipäiväsakon rajaa, joten minimipäiväsakkojen saajilta sakkoja ei voida käytännössä ulosmitata.

Kaavamaisen kaksinkertaistamisen johdosta teoreettinen sakkokertymä kasvaisi minimipäiväsakkoon tuomitujen osalta noin 10,6 miljoonalla eurolla. Voidaan kuitenkin arvioida, että muutos kasvattaisi muuntorangaistusten täytäntöönpanon kustannuksia arviolta 8 miljoonalla eurolla. Välittömät kustannukset kasvaisivat siten lähes yhtä paljon kuin vastaava sakkokertymä. Muuntorangaistuksista aiheutuu lisäksi kustannuksia syyttäjälaitokselle ja tuomioistuimille, joten voidaan arvioida, että minimipäiväsakon korottamisesta aiheutuvat haitat kumoaisivat lähes kokonaan korotuksen tuottamat hyödyt valtiontaloudelle. Lisäksi muuntorangaistuksista aiheutuu vaikutuksia sakotettavien ja heidän perheenjäsentensä yksityistaloudelle samoin kuin sosiaalisia haittoja.

Päiväsakkojärjestelmän peruseriaatteisiin kuuluva kohtuullisuus maksukykyyn nähden asettaa myös rajoituksia säädettävälle päiväsakon vähimmäismäärälle. Minimipäiväsakon korot-

HE 1/2016 vp

taminen kaksinkertaiseksi olisi ongelmallista päiväsakon kohtuullisuutta koskevan rikoslain 2 a luvun 2 §:n 1 momentin säännöksen ja sen ilmentämän oikeusperiaatteen kannalta.

Kaavamaisen kaksinkertaistamisen mallia ei voida tämän vuoksi ainakaan sellaisenaan pitää toteuttamiskelpoisena.

3.1.2 Sakkojen kaksinkertaistaminen, jossa minimipäiväsakkoa korotetaan 50 %

Kaavamaisen kaksinkertaistamisen asemesta on siten harkittava ratkaisuja, joilla muuntorangaistukseen liittyviä ongelmia kyetään vähentämään. Minimipäiväsakkoa on tällöin korotettava vähemmän kuin kaksinkertaiseksi ja minimipäiväsakon käyttöala on säilytettävä ennallaan.

Ensisijaisena voidaan pitää vaihtoehtoa, jossa minimipäiväsakkoa nostetaan 50 %:lla 9 euroon, peruskulutusvähennys korotetaan 375 euroon ja jakaja lasketaan hallitusohjelman mukaisesti 30:een.

Minimipäiväsakon korotus olisi tällöin hiukan suurempi kuin elinkustannusindeksin muutos vuodesta 1999. Peruskulutusvähennyksen korottamisella varmistetaan, että minimipäiväsakon käyttöala ei muutosten johdosta kavennu. Nykyisin minimipäiväsakko määrätään, jos sakotettavan nettokuukausitulot alittavat 675 euroa. Jos peruskulutusvähennystä ei korotettaisi, raja siirtyisi 465 euroon ja 465—674,99 euroa kuukaudessa ansaitseville määrättävät sakot nousisivat minimipäiväsakkoa suuremmiksi.

Tämänkin korotuksen voidaan arvioida lisäävän muuntorangaistuksia ja niiden kustannuksia, mutta kaavamaisista kaksinkertaistamista maltillisemmin. Muuntorangaistusten täytäntöönpanokustannukset kasvavat tässä vaihtoehdossa arviolta 4 miljoonaa euroa vuodessa.

Vaihtoehdossa vuotuinen lisäkertymä on 63 milj. e:n asemesta vain 44 milj. e/v. Jos muuntorangaistuksista aiheutuvia lisäkustannuksia ei oteta huomioon, on vajausta hallitusohjelmaan nähden yhteensä 19 milj. e/v. Hallitusohjelman mukaan kaksinkertaistamisvaatimusta voidaan kuitenkin lieventää, jos esimerkiksi kustannustehokasta kameravalvontaa lisäämällä voidaan saavuttaa osa halutusta lisätulotasosta. Tarkoituksena on, että erotus katetaan hallitusohjelman mukaisesti lisäämällä automaattista liikenteen kameravalvontaa.

3.1.3 Vaihtoehtojen vertailu

Kummatkin vaihtoehdot merkitsevät suurin piirtein sakkojen kaksinkertaistamista. Voidaan myös arvioida, että kummallakin vaihtoehdolla on mahdollista saavuttaa hallitusohjelman mukainen lisätuloja koskeva tavoite. Eroa on lähinnä siinä, kuinka suureksi sakko muodostuu kaikista pienituloisimpien osalta sekä siinä, millä keinoin lisätulojen arvioidaan kertyvän.

Ylinopeussakkojen osalta eroa ei ole edes pienituloisten osalta, koska päiväsakon rahamäärästä annetun asetuksen (609/1999) 7 §:ssä säädetään, että nopeusylityksestä määrättävän sakon kokonaisrahamäärä on aina vähintään suurimman rikesakon suuruinen. Säännöksen tarkoituksena on sovittaa yhteen rike- ja päiväsakkojärjestelmä siten, ettei päiväsakkoina mitattava rangaistus muodostu lievemäksi kuin rikesakko.

Jos muuntorangaistusten kustannuksia ja haittoja ei haluta lisätä merkittävästi, on hylättävä kaavamainen kaksinkertaistaminen. Ratkaisua puoltaa myös se, että jälkimmäiseen vaihtoehtoon liittyvä automaattisen kameravalvonnan lisääminen on sekä kriminaalipoliittisesti että liikenneturvallisuuden kannalta perusteltua. Valvonnan tehostamisella on kiinnijäämisriskin

kasvun kautta todennäköisesti seuraamusten korottamista suurempi vaikutus liikenneturvalli-
suuteen.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että *päiväsakot* korotetaan noin kaksinkertaisiksi. Päiväsakon vähintä
rahamäärää (nykyisin 6 e) korotettaisiin kuitenkin vain 50 %:lla 9 euroon.

Päiväsakon rahamäärän laskennassa käytettävä kuukausitulon jakaja ehdotetaan muutettavaksi
60:stä 30:een, peruskulutusvähennys korotettavaksi 255 eurosta 375 euroon ja elatusvelvolli-
suusvähennys korotettavaksi 3 eurosta 6 euroon. Ylinopeusrikkomuksista määrättävän päivä-
sakon vähin kokonaisrahamäärä korotettaisiin vastaamaan suurimpia rikesakkoja: mopoilijalle
125 euroon, muun moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajalle 285 euroon ja vesikulkuneuvon
kuljettajalle 150 euroon.

Päiväsakon rahamäärästä annettavaan asetukseen ehdotetaan otettavaksi nimenomainen sään-
nös, jonka mukaan Suomessa verotettaviin tuloihin rinnastetaan sellaiset tulot, joita ei veroteta
Suomessa. Arvioinnissa otettaisiin huomioon myös tuloista ulkomailla perityt verot ja maksut.
Rikoslain 2 a luvun 2 §:n 5 momentin valtuussäännökseen ehdotetaan tämän vuoksi lisättä-
väksi viittaus tulojen arviointiin sen selventämiseksi, että päiväsakon rahamäärästä annetun
asetuksen keskimääräistä kuukausituloa koskevia säännöksiä sovelletaan myös arvioitaessa tu-
loja muun selvityksen kuin viimeksi toimitetun verotuksen perusteella. Tarkoituksena on, että
ulkomailla verotettavien tulojen huomioiminen perustuisi jatkossakin pääsääntöisesti arvioin-
tiin ja esimerkiksi sakotettavan omaan ilmoitukseen eikä ulkomaan tai kotimaan verottajalta
saataviin tietoihin. Suomen verotuksen ulkopuolelle jääviä tuloja koskevat säännösmuutokset
ovat luonteeltaan selventäviä, oikeustilaa ei ehdoteta muutettavaksi.

Ehdotetuista muutoksista lainsäädännön alaan kuuluu rahamäärän laskennassa kuuluvan jaka-
jan muuttaminen ja valtuussäännöksen täsmentäminen, muut kokonaisuuteen sisältyvät muu-
tokset on tarkoitus toteuttaa valtioneuvoston asetuksilla, jotka annettaisiin heti lakiehdotusten
tultua vahvistetuiksi.

Taulukossa 3 esitetään esimerkinomaisesti 21 km/h:n nopeuslityksestä määrättävän päiväsa-
kon kokonaisrahamäärä voimassa olevan lainsäädännön ja ehdotuksen mukaan. Tätä pienem-
mistä ylinopeuksista (—20 km/h) määrätään kiinteämääräinen rikesakko.

Taulukko 3. Sakon kokonaisrahamäärä euroina 21 km/h:n nopeuslityksestä nettotulojen mu-
kaan (nopeusrajoitus yli 60 km/h; sakotettavalle määrätään 10 päiväsakkoa)

Nettotulo [e/kk]	Voimassa oleva lain- säädäntö [e]	Ehdotus [e]
1 000	200	285
1 500	200	370
2 500	370	700
3 500	540	1 040
6 000	950	1 870
20 000	3 290	6 540

Esimerkiksi palkansaajan, jonka nettotulot ovat noin 2 500 euroa kuukaudessa, ylinopeussak-
ko kuvatusta ylinopeudesta nousee 330 euroa eli 89 prosenttia.

Rikoslain 2 a luvun 8 §:n 2 momentin säännös *rikesakon* suurimmasta rahamäärästä ehdotetaan muutettavaksi niin, että lakisääteinen suurin rahamäärä korotetaan 200 eurosta 400 euroon.

Muutoksen jälkeen rikesakot on tarkoitus korottaa valtioneuvoston asetuksella 1 päivää syyskuuta 2015 edeltäneeseen tilanteeseen nähden 2,5-kertaisiksi. Tämä merkitsee pääsääntöisesti noin 25 prosentin korotusta nykytilaan. Aikaisempi suurin rikesakko (115 e), joka korotettiin edellisessä korotuksessa lain sallimaan enimmäismäärään eli 200 euroon, korotettaisiin nyt 285 euroon.

Yhteisösakon vähimmäismäärä ehdotetaan korotettavaksi 850 eurosta 2 500 euroon ja enimmäismäärä 850 000 eurosta 2 500 000 euroon.

Pysäköinninvalvonnasta annettuun lakiin sisältyvä säännös *joutokäyntirikkomuksesta määrättävän pysäköintivirhemaksun enimmäismäärästä* poistettaisiin tarpeettomana. Samasta teosta määrättävä rikesakko on tarkoitus korottaa 85 euroon, pysäköintivirhemaksun enimmäismäärä on 3 §:n 1 momentin mukaan 80 euroa. Pysäköintivirhemaksu ei siten voi ylittää rikesakon rahamäärää. Pysäköintivirhemaksu joutokäyntirikkomuksesta olisi jatkossa sama kuin vastaavalla alueella tehdystä pysäköintivirheestä määrättävä maksu.

Rikesakkorikkomuksia koskevaan rikoslain 2 a luvun 9 §:n 2 momentin valtuussäännökseen lisättäisiin *sähkökäyttöisiä kevytajoneuvoja* koskevan tieliikenne- ja ajoneuvolainsäädännön uudistuksen (HE 24/2015 vp) johdosta viittaus moottorilla varustettuihin polkupyöriin ja kevyisiin sähköajoneuvoihin.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Sakkojärjestelmällä ei ole valtiontaloudellisia tavoitteita eivätkä valtiontaloudelliset vaikutukset ole sakkojärjestelmää uudistettaessa yleensä keskeisiä. Sakoilla ei pyritä keräämään tuloja valtiolle, vaan sakkojärjestelmällä pyritään rikollisuuden sääntelyyn ja ennaltaehkäisyyn. Tästä huolimatta päiväsakoilla, rikesakoilla ja yhteisösakoiilla on myös fiskaalinen vaikutus. Nyt ehdotettavat päivä- ja rikesakkojen korotukset ovat osa hallituksen päättämiä julkisen talouden välttämättömiä sopeutustoimia.

Päiväsakko. Vuosittain määrättyjen päiväsakkojen summa eli laskennallinen sakkokertymä ilman ylinopeustapauksiin liittyvää kokonaisrahamäärän korotusta on vuosina 2011—2014 laskenut 63,0 miljoonasta eurosta 58,4 miljoonaan euroon (laskettu Tilastokeskuksen luvuista). Jos kansalaisten käyttäytyminen säilyy korotuksen johdosta ennallaan eikä korotus vähennä määrättävien päiväsakkojen lukumäärää, kertymä kasvaa korotuksen johdosta noin 77 prosenttia eli vuoden 2014 kertymän perusteella arviolta 46 miljoonaa euroa vuodessa. Laskelmissa ei ole otettu huomioon elatusvelvollisuusvähennyksen muutosten vaikutuksia kertymään, koska vähennyksen soveltamisesta ei ole tarkkaa tietoa.

Ylinopeustapauksiin liittyvä päiväsakon kokonaisrahamäärän korotus kasvaa korotuksen soveltumisalaan kuuluvissa tapauksissa 85 euroa (=285 e – 200 e). Päiväsakon rahamäärän muuttaminen vähentää korotuksen soveltamisalaan kuuluvien tapausten määrää vuosittain noin kolmella tuhannella, mutta keskimääräisen korotuksen kasvu nostaa sakkokertymää noin 0,7 miljoonaa euroa vuodessa.

HE 1/2016 vp

Rikesakko. Vuosittain määrättyjen rikesakkojen summa eli laskennallinen rikesakkokertymä on vuosina 2010—2014 vaihdellut 19,5 miljoonasta eurosta 22,8 miljoonaan euroon (laskettu Tilastokeskuksen luvuista). Syyskuussa 2015 voimaan tulleen rikesakkojen kaksinkertaistamisen on arvioitu kasvattavan kertymää noin 96 prosenttia eli yhteensä 38—45 miljoonaan euroon vuodessa. Jos kansalaisten käyttäytyminen säilyy korotusten jälkeen ennallaan ja rikesakkoja määrätään nykyiseen tapaan, kertymä kasvaa tämän korotuksen johdosta edelleen noin 27 prosenttia eli arviolta 10—12 miljoonaa euroa vuodessa.

Yhteisösakko. Käräjäoikeuksissa vuosittain määrättyjen yhteisösakkojen summa eli laskennallinen yhteisösakkokertymä on vuosina 2010—2014 vaihdellut 195 000 ja 531 000 euron välillä. Keskimääräinen laskennallinen kertymä oli 352 000 euroa.

Yhteisösakon määräämisperusteita koskevia säännöksiä ei esitetä asteikkoa lukuun ottamatta muutettavaksi. Jos teot suhteutettaisiin jatkossa uuteen asteikkoon ja yhteisösakkojen rahamäärät tämän johdosta kolminkertaistuisivat, kasvattaisi muutos yhteisösakkokertymää noin 0,4—1,1 miljoonaa euroa.

Sakkojen perintä. Sakko, rikesakko ja yhteisösakko pannaan täytäntöön sakon täytäntöönpanosta annetun laissa (672/2002) säädettyssä järjestyksessä. Perimättömien sakkojen määrästä ei ole käytettävissä tarkkaa tietoa. Eri yhteyksissä on arvioitu suuntaa-antavasti, että rikesakoista saadaan perityksi noin 95 prosenttia, päiväsaakoista noin 93 prosenttia ja yhteisösakoista noin 92 prosenttia. Jos rahamäärien korotukset eivät heikennä perintätulosta, merkitsivät nyt ehdotetut muutokset yhteensä valtiolle noin 53—56 miljoonan euron vuotuisia lisäuloja.

Kaiken kaikkiaan syyskuussa 2015 voimaan tulleiden ja nyt ehdotettujen korotusten voidaan arvioida lisäävän valtion tuloja seuraavasti, edellyttäen että sakkojen lukumäärä ja perintätulos pysyvät ennallaan:

[milj. e]	2016	2017—
Syyskuussa 2015 voimaan tulleet muutokset		
– rikesakko	18...21	18...21
– päiväsaakon kokonaisrahämäärän korotus	1,6	1,6
Yhteensä	19...22	19...22
Tämä hallituksen esitys		
– päiväsaakko	32 *)	43 *)
– yhteisösakko	0,3...0,8	0,4...1,0
Esitykseen liittyvät valtioneuvoston asetukset		
– rikesakko	7...9	10...11
– päiväsaakon kokonaisrahämäärän korotus	0,5	0,7
Yhteensä	40...42	53...56
Korotukset yhteensä	59...64	73...78
Liikennevalvonnan tehostaminen	-	25...30
Yhteensä	-	103

*) vuoden 2014 kertymän mukaan

Noin kolme neljäsosaa hallitusohjelman ja talouspoliittisen ministerivaliokunnan asettamasta 103 miljoonan euron tulotavoitteesta toteutettaisiin siten korotuksin ja noin neljäsosa tehostamalla liikennevalvontaa.

Joutokäyntirikkomuksista määrättävän *pysäköintivirhemaksun enimmäismäärää* koskevan säännöksen poistaminen ei olennaisesti lisää kuntien pysäköintivirhemaksuista saamia tuloja. Tilastokeskuksen mukaan kunnallisen pysäköinninvalvonnan piirissä olevissa kunnissa joutokäyntirikkomuksista määrättiin vuonna 2014 yhteensä 144 pysäköintivirhemaksua.

Julkisen talouden ulkopuoliset taloudelliset vaikutukset. Päivä- ja rikesakkojen korotukset vaikuttavat heikentävästi niiden kotitalouksien taloudelliseen asemaan, joihin sakotettavat kuuluvat. Yhteisösakon korotus vaikuttaa puolestaan niiden yritysten taloudelliseen asemaan, jotka tuomitaan oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin kuuluvista rikoksista. Esityksellä ei ole merkittäviä kokonaistaloudellisia vaikutuksia kansantalouteen.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Rahamäärien korottaminen edellyttää tiedottamista sekä kertaluonteisia muutoksia lukuisiin viranomaisten tietojärjestelmiin ja ohjeisiin. Muutokset ovat toteutettavissa viranomaisten nykyisten resurssien puitteissa. Oikeusrekisterikeskus on yhteistyössä Poliisihallituksen kanssa arvioinut, että päiväsakon laskentakaavan muutoksista aiheutuvat tietojärjestelmäkustannukset ovat yhteensä enintään 100 000 euroa. Lisäksi rikesakkojen korottaminen edellyttää muutoksia muun muassa poliisiasiain tietojärjestelmä -sovellukseen (PATJA), automaattinen liikennevalvonta -sovellukseen (LVS), poliisin operatiiviset lomakkeet -järjestelmään (POLO).

Minimipäiväsakon korottaminen lisää todennäköisesti muuntorangaistuksen käyttöä. Tuloraja, jonka alittaville henkilöille määrätään minimipäiväsakko (675 e/kk), vastaa suurin piirtein ulosoton suojaosuutta (680,70 e/kk), joten minimipäiväsakkojen saajilta sakkoja ei voida käytännössä ulosmitata.

Vuonna 2013 käräjäoikeudet tuomitsivat 23 081 henkilölle arviolta 900 000 yksittäistä minimipäiväsakkoa (olettaen, että päiväsakkojen keskimääräinen lukumäärä tuomioistuimissa, 38 ps/rangaistus, koskee myös minimipäiväsakkoja; lähde: Tilastokeskus). Minimipäiväsakon tuomioistuimissa saaneet henkilöt suorittavat rahana noin 800 000 päiväsakkoa, noin 100 000—120 000 päiväsakkoa suoritetaan vankeutena. Yhden päiväsakon täytäntöönpano vankilassa maksoi vuonna 2014 noin 69 euroa, joten muuntorangaistusten täytäntöönpanon kustannukset ovat nykyään noin 7—8 milj. e/v.

Jos minimipäiväsakon rahamäärä korotetaan 9 euroon, on muutos omiaan vähentämään sakkojen suorittamista rahana ja johtamaan siihen, että entistä suurempi osa sakoista suoritetaan vankeutena. Voidaan arvioida, että 50 prosentin korotus sakon rahamäärään merkitsisi arviolta 7,5 %:n vähennystä sakkojen maksamiseen (välttämättömyshyödykkeisiin verrattava hintajousto -0,15).

Tämän seurauksena vankiluku kasvaisi noin 50—60 vangilla ja rangaistusten täytäntöönpanokustannukset noin 4 milj. euroa vuodessa. Kustannuksia kasvattaa se, että muuntorangaistukset suoritetaan pääsääntöisesti suljetuissa laitoksissa. Korotuksen tarkkaa vaikutusta muuntorangaistuksen käyttöön on ennen korotuksen täytäntöönpanoa kuitenkin vaikea arvioida, joten arvio on luonteeltaan suuntaa-antava.

Muutos voidaan toteuttaa Rikosseuraamuslaitokselle varattujen nykyisten toimintamenojen puitteissa.

Muutoksella ei ole vaikutuksia valtion ja kuntien väliseen tehtävänjakoon eikä viranomaisten organisaatioon.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

On vaikea arvioida, missä määrin rahamäärien korottaminen ehkäisee sakoilla rangaistavaa rikollisuutta. Kriminologisen ja kriminaalipoliittisen tutkimuksen mukaan rikoslainsäädännön ennaltaehkäisevä vaikutus riippuu rangaistusten ankaruutta enemmän kiinnijäämisriskistä ja rankaisemisen todennäköisyydestä. Rangaistusten kiristämällä ei yleensä ole havaittavaa vaikutusta rikollisuuden määrään. Tämä pätee niin päivä-, rike- kuin yhteisösakoihinkin.

Liikenneturvallisuus. Lukumääräisesti päivä- ja rikesakkoja määrätään eniten liikennerikoksista, joten niiden rahamäärien korotukset ovat merkityksellisiä erityisesti liikenneturvallisuuden kannalta. Jos muutos johtaa ylinopeuksien vähentymiseen tai ajonopeuksien laskuun, kasvat-
taa se samalla jossakin määrin tieliikenteen matka-aikoja ja aikakustannuksia. Toisaalta tällöin myös onnettomuudet ja niiden kustannukset vähenevät. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen mukaan rikesakkojen soveltamisalaa sisältyvä 1—20 km/h:n ylinopeus on vuosittain keskeisenä taustatekijänä noin kymmenessä kuolemaan johtaneessa liikenneonnettomuudessa (Rikollisuustilanne 2013). Liikennekuolemat yleisesti ovat kuitenkin viime vuosina vähentyneet.

Norjalaisen, tutkimusnäyttöön perustuvan liikenneturvallisuustoimenpiteiden käsikirjan mukaan suurimmassa osassa tutkimuksista ei ole havaittu yhteyttä sakkojen suuruuden ja ylinopeuksien yleisyyden välillä (Trafikksikkerhetshåndboken). Esimerkiksi Ruotsissa ylinopeus-
sakot kaksinkertaistettiin 1980-luvulla ja niitä korotettiin huomattavasti myös vuonna 2006. Aikaisemmalla muutoksella ei tutkimuksen (Åberg 1999) mukaan ollut vaikutusta keskinopeuksiin, jälkimmäinen muutos laski liikenteen keskinopeuksia väliaikaisesti 1,4 km/h (Ceder-
sund 2008). Ylinopeussakkojen kaksinkertaistamisella Texasin osavaltiossa Yhdysvalloissa (Ullman ym. 1999) ei ollut vaikutusta keskinopeuksiin.

Sakkojen korottaminen saattaa vaikuttaa rikoskäyttäytymiseen lähinnä silloin, kun kiinnijäämisriski on korkea. Esimerkiksi punaista valoa päin ajamisesta määrättyjen sakkojen kaksinkertaistaminen Israelissa vuonna 1996 vähensi punaista päin ajamista kameravalvotuissa riste-
yksissä. Norjassa sakkojen kaksinkertaistaminen vuonna 1995 alensi tieliikenteen keskinopeuksia, mutta ainoastaan automaattisen kameravalvonnan kohteena olevilla tieosuuksilla (Elvik & Christensen 2004).

Liikenteen turvallisuusviraston mukaan on mahdollista, että syyskuussa 2015 toteutettu rikesakkojen korotus on hieman vähentänyt ylinopeudella ajamista. Liikenneviraston mittaus-
pisteiden tietojen mukaan ylinopeutta kulkevien autojen osuus pysyi syyskuussa elokuun tasolla, aiempina vuosina ylinopeudet ovat syyskuussa yleistyneet. Muutos on kuitenkin hyvin pieni, ja se voi johtua myös jostain muusta tekijästä kuin rikesakkojen korotuksesta. Poliisin automaattisessa nopeusvalvonnassa ylinopeudella ajavien osuudessa ei ole muuttunut. (Trafi, muistio 23.10.2015, Rikesakkojen korotuksen 1.9.2015 vaikutus ylinopeuksiin.)

Nyt rikesakoihin ehdotettava korotus on sekä rahamääräisesti että suhteellisesti pääsääntöisesti pienempi kuin jo toteutettu korotus. Edellä todetun perusteella ei ole todennäköistä, että korotuksella olisi merkittävää vaikutusta ylinopeuksiin.

Nyt ehdotettuun uudistukseen liittyy samanaikaisesti päiväsakkojen korottaminen. On vaikeaa arvioida etukäteen, millainen yhteisvaikutus korotuksilla on ihmisten käyttäytymiseen. On esimerkiksi mahdollista, että päiväsakkojen korottaminen vähentää suurimpia ylinopeuksia

niin, että aikaisemmin päiväsakkojen piiriin kuuluneet ylinopeudet vähenevät ja rikesakon käyttöalaa kuuluvat ylinopeudet yleistyvät.

Muuttumattoman sakon alue. Liikenneturvallisuuden kannalta merkityksellinen on myös ns. muuttumattoman sakon alue. Ylinopeustapauksissa sovellettava päiväsakon kokonaisrahämäärän korotusta koskeva säännös johtaa siihen, että sakon loppusumma voi eräissä tapauksissa olla sama ylinopeuden määrästä riippumatta (asetus päiväsakon rahamäärästä 7 §). Tätä kutsutaan muuttumattoman sakon alueeksi. Säännös on tarpeen, jotta päiväsakko ei voisi muodostua lievemmäksi kuin vähäisemmästä teosta määrättävä rikesakko. Muuttumattoman sakon alueen laajuus riippuu sakotettavan tuloista. Alue on laajin pienituloisilla sakotetuilla, joille määrätään sakko päiväsakon vähimmän rahamäärän mukaan. Tulojen ja siten myös päiväsakon rahamäärän kasvaessa tämä alue kapenee, kunnes tietyn tulotason ylittämisen jälkeen päiväsakkorangaistus ei voi olla rikesakkoa pienempi.

Muuttumattoman sakon alue laajeni huomattavasti rikesakkojen kaksinkertaistamisen yhteydessä syyskuussa 2015. Nyt ehdotettava päiväsakon rahamäärän korottaminen supistaa muuttumattoman sakon aluetta, päiväsakon vähimmän kokonaisrahämäärän korotus puolestaan laajentaa sitä. Muutosten yhteisvaikutuksena muuttumattoman sakon alue supistuu hiukan nykyisestä.

Sakotettu, jolle määrätään päiväsakon vähin rahamäärä, voi nykyisen sakotuskäytännön mukaan ylittää suurimman sallitun nopeuden vajaalla 60 kilometrillä tunnissa ennen kuin nopeuden kasvu korottaa rangaistuksen euromäärää. Tällöin tekoon sovelletaan pääsääntöisesti liikenneturvallisuuden törkeää vaarantamista koskevaa tunnusmerkistöä. Jatkossa muuttumattoman sakon alue ulottuisi minimipäiväsakon saajilla 31 päiväsaksoon asti, joka vastaa noin 50 km/h:n ylinopeutta.

Muuttumattoman sakon alue koskee ennen kaikkea pienituloisia. Päiväsakkojärjestelmä on edellisen korotuksen myötä menettänyt ylinopeuksien osalta käytännössä merkityksensä noin 600 000 suomalaiselle eli noin 14 %:lle rikosvastuun ikärajan ylittävistä väestöstä, joille heidän tulojensa perusteella määrättäisiin minimipäiväsakko. Säännös merkitsee toisaalta myös sitä, että pienituloiselle sakotetulle määrätään suurempi sakon kokonaisrahamäärä kuin hänen maksukykyensä edellyttäisi. Tulojen vähyys alentaa sakon määrää vasta kaikista suurimmilla ylinopeuksilla.

On vaikea arvioida, mikä vaikutus liikenneturvallisuuteen on sillä, että rike- ja päiväsakkojärjestelmien yhteensovittamisesta johtuen rangaistus alimmissa tuloluokissa pysyy muuttumattomana ylinopeuden määrästä riippumatta. Tietoisuus siitä, että rangaistuksen euromäärä ei kasva ylinopeuden määrän kasvaessa, saattaa nostaa joidenkin kuljettajien ajonopeuksia. Nopeuden kasvua saattaa toisaalta hillitä se, että rikesakkojen suuruutta samalla nostetaan ja että sakko on pienituloisille heidän maksukykyynsä nähden suuri.

Sosiaaliset vaikutukset. Vaikka erityisesti liikenne rikoksista määrätään sakkoja kaikkiin sosioekonomisiin ryhmiin kuuluville henkilöille, voidaan yleisesti todeta päivä- ja rikesakkojen korotusten kohdistuvan suurelta osin vähäosaisiin tai syrjäytyneisiin henkilöihin. Saksoon tuomitut ovat pääsääntöisesti hyvin pienituloisia. Tuomioistuimissa muuntokelpoiseen sakkorangaistukseen tuomituista 31 prosentilla käytettävissä olevat tulot ovat alle 10 000 euroa vuodessa (2014). Vain 32 % tuomioistuimissa määrättyistä varsinaisista sakkorangaistuksista määrätään työssäkäyville, suurin osa sakotettavista on työttömiä, opiskelijoita, eläkeläisiä tai muutoin työvoiman ulkopuolella. Rangaistusmääräyssakkojen saajista työllisiä on 46 prosenttia, rikesakkojen saajista 68 prosenttia.

Ehdotettujen korotusten yhdessä vuonna 2016 käyttöön tulevan rikosuhrimaksun kanssa voidaan arvioida heikentävän sakotettavien maksukykyä, mikä voi lisätä erityisesti pieni- ja keskituloisten sakotettavien velkaantumista, siihen liittyviä ongelmia sekä heikentää yleisesti heidän elinolojaan ja toimintamahdollisuuksiaan. Sakon muuntorangaistuksen yleistyminen voi omalta osaltaan lisätä sakkoihin liittyviä sosiaalisia ongelmia.

Päiväsakoista 79 prosenttia ja rikesakoista 71 prosenttia määrätään miehille (2014). Korotukset vaikuttavat siten ennen kaikkea miesten asemaan.

Yhteisösakon korotuksen vaikutuksia oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin kuuluvaan rikollisuuteen ja yhteisöiden toimintaan on vaikea arvioida. Mahdollisten haittavaikutusten osalta tutkimuskirjallisuudessa on korostettu muun muassa sitä hallituksen esityksestä (95/1993 vp) ilmenevää lähtökohtaa, että yhteisösakon käyttäminen keinona oikeushenkilön toiminnan lakkauttamiseen ei ole seuraamuksen varsinaisen tarkoituksen mukaista, eikä yhteisösakkojen tulisi yleensä johtaa yhteisön laillisen toiminnan loppumiseen. Jos oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin kuuluvien rikoksien paljastaminen on tosiasiaa yhteisöiden omien valvontatoimien varassa, on myös tärkeää, että korotukset eivät kannusta vähentämään valvontatoimia. Ehdotettuun korotukseen ei voida katsoa liittyvän tällaisia haittoja. Yhteisösakot olisivat edelleen yhteisöiden toimintaan nähden kohtuullisia, ja rikosten paljastaminen perustuu lähtökohdaisesti valvonta- ja esitutkintaviranomaisten toimintaan. Tältä osin on syytä kiinnittää huomiota myös rikoslain 9 luvun 6 §:n 1 momentin säännökseen, jonka mukaan yhteisösakon rammäärä vahvistetaan muun muassa oikeushenkilön taloudellisen aseman mukaan.

5 Asian valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu oikeusministeriössä.

Esitysluonnoksesta pyydettiin lausunto 36 eri taholta: oikeusministeriön kriminaalipoliittiselta osastolta, sisäministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, maa- ja metsätalousministeriöltä, liikenne- ja viestintäministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, ympäristöministeriöltä, Helsingin hovioikeudelta, Pirkanmaan käräjäoikeudelta, Valtakunnansyyttäjänvirastolta, Länsi-Suomen syyttäjänvirastolta, Poliisihallitukselta, Oulun poliisilaitokselta, Tullilta, Rajavartiolaitokselta, Metsähallitukselta, Oikeusrekisterikeskukselta, Verohallinnolta, Valtakunnanvoudinvirastolta, Liikenteen turvallisuusvirastolta, Suomen Asianajajaliitolta, Auktorisoidut Lakimiehet ry:ltä, Elinkeinoelämän Keskusliitto ry:ltä, Liikenneturvalta, Autoliitto ry:ltä, Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry:ltä, Auto- ja kuljetusalan työntekijäliitto AKT ry:ltä, Liikenneoikeusyhdistykseltä, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry:ltä, Suomen Kriminologistiyhdistys r.y.:ltä, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutilta sekä professoreilta Matti Tolvanen, Kimmo Nuotio, Jussi Tapani ja Anne Alvesalo-Kuusi. Lisäksi korkeimmalle oikeudelle varattiin tilaisuus antaa luonnoksesta lausunto. Lausuntoja saapui 26 ja niistä on laadittu tiivistelmä.

Lausunnoissa esitykseen suhtauduttiin pääosin kielteisesti. Esitystä tai sen tavoitteita koskevan yleisen kannan esittäneistä lausunnonantajista noin kolmasosa suhtautui esitykseen myönteisesti tai ilmoitti kannattavansa tai puoltavansa sitä, loput kantansa ilmoittaneet suhtautuivat esitykseen tai johonkin sen osaan kielteisesti tai pitivät esitystä liian pitkälle menevänä.

Lausunnoissa arvosteltiin ennen kaikkea esityksen lähtökohtaa eli rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän kehittämistä osana julkisen talouden sopeuttamistoimia ja esitykseen liittyvää fiskaalista tavoitetta. Osa lausunnonantajista katsoi, että tavoite ei ole sovitettavissa yhteen kriminaalipolitiikan tai rangaistusjärjestelmän yleisten periaatteiden, oikeusjärjestelmän perusteiden, oikeusvaltioperiaatteen tai tuomioistuimien riippumattomuuden kanssa.

Lausuntokierrokselle lähetetyssä luonnoksessa ehdotettua rikesakon korottamista kolminkertaiseksi pidettiin rikosoikeudellisen suhteellisuusperiaatteen kannalta erityisen ongelmallisena. Osa lausunnonantajista arvioi korotusten johtavan siihen, että korkeimmat rikesakot eivät enää olisi oikeassa suhteessa alimpiin päiväsakkoihin verrattuna ja rangaistusten keskinäinen suhde ei enää vastaisi tekojen moitittavuutta. Päiväsakon osalta lausunnoissa kiinnitettiin huomiota erityisesti suurituloisimmille määrättäviin sakkoihin ja ehdotettiin harkittavaksi esimerkiksi päiväsakkoon liittyvästä enimmäisrahamäärästä säättämistä. Myös korotusten kohdistumista kaikista vähäosaisimpiin henkilöihin pidettiin ongelmallisena. Lisäksi epäiltiin korotuksen vaikuttavan rangaistusjärjestelmän yleiseen hyväksyttävyyteen. Yhteisösakon korottamisen osalta näkemykset jakautuivat: osa lausunnonantajista piti korotusta puutteellisesti perusteltuna, osa taas katsoi että juuri yhteisösakon korottamista voidaan pitää kriminaalipoliittisesti kannatettavana, toisin kuin rike- ja päiväsakkoa koskevia korotuksia. Lisäksi lausunnoissa ehdotettiin muun muassa rikesakon soveltamisalan laajentamista suurempiin nopeuslityksiin ja ylinopeuksia koskevien rikesakkojen entistä yksityiskohtaisempaa porrastamista.

Lausunnonantajat suhtautuivat pääosin myönteisesti siihen lähtökohtaan, että osa esityksen tavoitteesta pyritään saavuttamaan sakkojen korottamisen asemesta liikennevalvontaa kehittämällä.

Lausuntojen johdosta rikesakkoihin ehdotettavaa korotusta on lievennetty. Rikesakot on tarkoitus korottaa elokuussa 2015 vallinneeseen tasoon nähden noin 2,5-kertaisiksi. Erotus on tarkoitus kattaa lisäämällä automaattista liikenteen kameravalvontaa. Muutoksen johdosta sääntely täyttää paremmin rikosoikeudellisen suhteellisuusperiaatteen vaatimukset. Ratkaisu lisää liikennesrikoksiin liittyvää kiinnijäämisriskiä, mitä voidaan pitää kriminaalipoliittisesti ja liikenneturvallisuuden kannalta perusteltuna. Myös ylinopeustapauksiin liittyvä muuttumattoman sakon alue supistuu. Rike- ja päiväsakon väliseen suhteeseen liittyviä kysymyksiä voidaan tarkastella vielä myöhemmin osana ns. sakkokäsikirjan ja sakkoja koskevan seuraamus käytännön kehittämistä. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole, että eri rikoksista määrättävien päiväsakkojen lukumäärät esityksen johdosta merkittävästi muuttuisivat. Ylinopeutta koskeviin perusratkaisuihin kuten rikesakon käyttöalaa tai porrastukseen ei ehdoteta tässä vaiheessa muutoksia. Liikennesrikkomusten seuraamuksia kokonaisuutena tarkastellaan osana tieliikennelain kokonaisuudistusta.

Lausuntojen johdosta on lisäksi täsmennetty yksityiskohtaisia perusteluita. Esitykseen on myös lisätty joutokäyntirikkomuksista määrättävän pysäköintivirhemaksun enimmäismäärän poistamista koskeva lakiehdotus. Luonnoksessa rikesakkorikkomuksista annettavaksi valtioneuvoston asetukseksi on otettu huomioon sähkökäyttöisiä kevytajoneuvoja koskeva tieliikenne- ja ajoneuvolainsäädännön uudistus (HE 24/2015 vp).

6 Riippuvuus muista esityksistä

Rikesakon määräämistä koskeva menettely ja rikesakkoa koskevat säännökset on vuonna 2010 uudistettu lailla sakan ja rikesakon määräämisestä (754/2010), lailla rikoslain muuttamisesta (755/2010) ja lailla rikesakkorikkomuksista (756/2010). Uudet lait eivät kuitenkaan ole vielä voimassa, ja niiden voimaantulosta säädetään erikseen.

Laki rikesakkorikkomuksista sisältää rikesakkorikkomuksista annettua asetusta vastaavat säännökset rikesakkojen rahamääristä. Lakia ei kuitenkaan tässä yhteydessä esitetä muutettavaksi. Tarkoituksena on, että lakiin sisältyvät rahamäärät esitetään korotettaviksi voimaantulolainsäädäntöä koskevassa hallituksen esityksessä vastaamaan tämän esityksen liitteenä olevaa asetulusuonnosta.

HE 1/2016 vp

Rikoslain 7 luvun 3 a §:ssä säädetään päiväsakon korottamisesta tilanteessa, jossa kahdesta tai useammasta rikoksesta olisi tuomittava samalla kertaa sakkorangaistus ja rikesakko. Sakkorangaistus tuomitaan tällöin 20 eurolla korotettuna. Myös tämä säännös tarkistetaan voimaantulolainsäädännön yhteydessä.

Voimaantulolainsäädäntöä koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle vuoden 2016 aikana.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Rikoslaki

2 a luku. Sakosta, muuntorangaistuksesta ja rikesakosta

2 §. Päiväsakon rahamäärä. Pykälän 2 momentin säännöstä päiväsakon rahamäärän laskennassa käytettävästä jakajasta muutettaisiin siten, että kohtuullisena päiväsakon rahamääränä olisi pidettävä yhden kuudeskymmenesosan asemesta yhtä kolmaskymmenesosaa sakotettavan keskimääräisestä kuukausitulosta.

Pykälän 5 momentissa selvennettäisiin, että valtioneuvoston asetuksella säädetään myös keskimääräisen kuukausitulon arvioinnista. Oikeustilaa ei tältä osin ehdoteta muutettavaksi.

Pykälään tehtäisiin lisäksi kielellisiä korjauksia (suomenkielisen version 2 mom., ruotsinkielisen version 2, 3 ja 5 mom.).

Muilta osin säännös säilyisi ennallaan, ja sen yksityiskohtaiset perustelut sisältyvät hallituksen esitykseen 74/1998 vp (s. 33/II—38/II) ja lakivaliokunnan mietintöön (25/1998 vp).

8 §. Rikesakko. Säännöksellä korotettaisiin rikesakon lakisääteistä enimmäismäärää. Ehdotuksen mukaan rikesakko saisi olla nykyisen 200 euron asemesta enintään 400 euroa. Eri rikkomuksista määrättävien rikesakkojen suuruuksista säädettäisiin toistaiseksi valtioneuvoston asetuksella. Pykälän ruotsinkieliseen versioon tehtäisiin kielellisiä korjauksia.

9 §. Rikesakkorikkomukset. Pykälän 2 momentin 2 kohtaan lisättäisiin viittaus moottorilla varustetun polkupyörän ja kevyen sähköajoneuvon kuljettajaan.

9 luku. Oikeushenkilön rangaistusvastuusta

5 §. Yhteisösakko. Yhteisösakon alin rahamäärä korotettaisiin 850 eurosta 2 500 euroon ja ylin rahamäärä 850 000 eurosta 2 500 000 euroon.

Yhteisösakko vahvistetaan tämän asteikon puitteissa soveltaen muun muassa 6 §:n säännöksiä yhteisösakon mittaamisperusteista. Mittaamisperusteita koskevan 6 §:n yksityiskohtaisista perusteluista (HE 95/1993 vp) ilmenee, että sakko mitataan ja mittaamisperusteet suhteutetaan nimenomaan suhteessa käytössä olevaan asteikkoon.

1.2 Laki pysäköinninvalvonnasta

3 §. Pysäköintivirhemaksu. Joutokäyntirikkomuksesta määrättävän pysäköintivirhemaksun enimmäismäärää koskeva pykälän 3 momentin viimeinen lause poistettaisiin. Pysäköintivirhemaksu joutokäyntirikkomuksesta olisi jatkossa sama kuin vastaavalla alueella tehdystä pysäköintivirheestä määrättävä maksu.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Keskimääräisen kuukausitulon laskemisesta, kuukausitulosta vähennettävistä veroista ja maksuista, peruskulutusvähennyksen suuruudesta, elatusvelvollisuuden huomioon ottamisesta, päiväsakon rahamäärän pyöristämisestä sekä päiväsakon vähimmästä rahamäärästä säädetään

HE 1/2016 vp

tarkemmin valtioneuvoston asetuksella (rikoslaki 2 a luku 2 § 2 ja 5 mom.). Asetuksella voidaan lisäksi säätää, että tietyistä rikoksista määrättävän sakon kokonaisrahamäärä on korotettava samanlaatuisesta rikoksesta määrättävän suurimman rikesakon suuruiseksi (3 § 2 mom.).

Nykyinen *päiväsakon rahamäärästä annettu asetus* (609/1999) on esityksen johdosta tarkoitettu korvata uudella valtioneuvoston asetuksella, jonka luonnos on esityksen liitteenä (asetusluonnos 1).

Asetuksen 1 §:ään lisättäisiin tuloverolain (1535/1992) muutoksen (1399/2014) johdosta viittaus tuloverolain 33 e—g §:ään. Muutos olisi luonteeltaan tekninen eikä merkitsisi näiden tulojen kohteluun asiallista muutosta.

Asetuksen 1 § sisältäisi lisäksi uuden 3 momentin, jossa säädettäisiin Suomen verotuksen ulkopuolelle jäävien tulojen rinnastamisesta asetuksessa mainittuihin Suomessa verotettaviin tuloihin. Momentin tarkoituksena on selventää, että keskimääräisen kuukausitulon arvioinnissa otetaan huomioon myös tulot, joita ei veroteta Suomessa esimerkiksi ulkomailta asumisen tai verosopimuksen määräysten johdosta. Nämä tulot rinnastettaisiin Suomessa verotettaviin tuloihin. Rinnastamisen kannalta ei olisi merkityksellistä, ovatko tulot ulkomailta veronalaisia, jos tulot olisivat Suomen verotuksen piirissä veronalaista ansio- tai pääomatuloa taikka 1 momentissa tarkoitettua verovapaata tuloa. Esimerkiksi työeläke, joka maksetaan Suomesta ulkomaille verovapaana verosopimuksen määräysten takia, otettaisiin huomioon keskimääräistä kuukausituloa määritettäessä, koska eläke olisi Suomen verotuksen piiriin kuuluessaan veronalaista. Keskimääräiseen kuukausituloon laskettaisiin myös Suomessa yleisesti verovelvollisen henkilön ulkomailta työskentelystä saatu palkka, joka on Suomessa verovapaa tuloverolain 77 §:n nojalla, ja Suomessa rajoitetusti verovelvollisen henkilön ulkomailta saama palkkatulo, joka ei kuulu Suomen verotuksen piiriin.

Asiallisia muutoksia olisivat peruskulutusvähennyksen korottaminen 375 euroon (2 §), elatusvelvollisuusvähennyksen korottaminen 6 euroon (3 §) ja päiväsakon vähimmän rahamäärän korotus 9 euroon (4 §). Sakon vähimmät kokonaisrahamäärät ylinopeustapauksissa (6 §) korotettaisiin vastaamaan suurimpia rikesakkoja.

Rikoslain 2 a luvun 8 §:n 2 momentin mukaan eri rikkomuksista määrättävän rikesakon suuruudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella. Tarkoituksena on, että valtioneuvosto antaa *asetuksen rikesakkorikkomuksista*, joka kumoaa voimassa olevan rikesakkorikkomuksista annetun valtioneuvoston asetuksen (1081/2015). Asetuksen luonnos on esityksen liitteenä (asetusluonnos 2). Säädöksen asiallinen sisältö vastaisi pääosin kumottavaa asetusta, lähinnä rikesakkojen euromäärät muuttuisivat.

Asetuksen 4 §:ssä otettaisiin huomioon sähkökäyttöisiä kevytajoneuvoja koskeva ajoneuvo- ja tieliikennelainsäädännön uudistus (HE 24/2015 vp). Tarkoituksena on selventää, että uudistuksen tavoitteiden mukaisesti myös rikesakko määräytyisi pääsääntöisesti sen mukaan, minkä tienkäyttäjryhmän liikennesääntöjä tienkäyttäjän on noudatettava.

Pykälän 1 momentin mukaan moottorilla varustetun polkupyörän ja kevyen sähköajoneuvon kuljettajan rikesakko olisi yhtä suuri kuin polkupyöräilijän rikesakko. Eräitä kevyitä sähköajoneuvoja saa kuljettaa myös jalkakäytävällä (ks. tieliikennelain 45 a §:n 2 momentti). Kevyen sähköajoneuvon kuljettajan rikesakko olisi kuitenkin aina polkupyöräilijän rikesakon suuruinen riippumatta siitä, kuljetetaanko ajoneuvoa jalkakäytävällä vai muulla tien osalla.

Pykälän 2 momentin mukaan samansuuruinen rikesakko määrättäisiin tienkäyttäjälle, joka kuljettaa kävelynopeutta nopeammin käsikäyttöistä tai sellaista jalankulkua avustavaa tai kor-

HE 1/2016 vp

vaavaa liikkumisvälinettä, jossa on enintään 1 kilowatin tehoinen sähkömoottori ja jonka suurin rakenteellinen nopeus on enintään 15 kilometriä tunnissa. Tällaisen tienkäyttäjän on tieliikennelain 45 §:n 2 momentin mukaan noudatettava polkupyöräilijöitä koskevia säännöksiä. Muissa tapauksissa tällaista liikkumisvälinettä käyttävälle tienkäyttäjälle määrättäisiin jalankulkijan rikesakko 3 §:n nojalla.

Asetukseen tehtäisiin myös eräitä muita vähäisiä muutoksia. Roskaamiskiellon vähäistä rikkomista koskevasta 13 §:stä poistettaisiin viittaus poliisiin. Muutoksella selvennettäisiin, että tällaisen rikesakon voi määrätä myös muu rikesakon määräämiseen oikeutettu virkamies, kuten erätarkastaja (ks. laki Metsähallituksen erävalvonnasta, 1157/2005, 2 § 1 mom. 1 kohta ja 14 § 1 mom). Asetuksen 7 §:n 1 momentin sanajärjestykseen tehtäisiin kielellinen korjaus. Ruotsinkieliseen versioon tehtäisiin kielellisiä korjauksia pykäliin 2, 9, 14, 15, 16 ja 17.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan keväällä 2016.

Hallitusohjelmasta ilmenee julkisen talouden välttämättömien sopeutustoimien tavoitteena olevan, että päiväsakkojen korotuksesta seuraavista lisätuloista kertyisi kalenterivuonna 2016 noin kolme neljäsosaa. Tavoitteen toteutuminen edellyttäisi, että lait tulisivat voimaan maaliskuussa.

Voimaantulon osalta noudatetaan rikoslain 3 luvun 2 §:n säännöksiä rikoslain ajallisesta soveltuvuudesta. Tämän vuoksi erillistä siirtymäsäännöstä ei tarvita.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Esityksen kannalta merkityksellisiä ovat ennen kaikkea perustuslain säännökset rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta ja tuomiovallasta.

Rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta säädetään perustuslain 8 §:ssä. Säännöksen mukaan rikoksesta ei muun muassa saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin teko hetkellä on lailla säädetty (lievemman lain periaate). Ehdotus täyttää tämän edellytyksen, koska voimaantuloon sovelletaan rikoslain 3 luvun 2 §:n säännöstä rikoslain ajallisesta soveltuvuudesta. Säännöksen 1 momentin mukaan rikokseen sovelletaan sitä lakia, joka oli voimassa, kun rikos tehtiin.

Laillisuusperiaate sisältää myös vaatimuksen, jonka mukaan rikoksesta seuraavat rangaistukset tulee määritellä laissa (ks. esim. PeVL 30/2010 vp, s. 4/II, HE 309/1993 vp, s. 50/I). Sakkoa ja yhteisösakkoa koskevat säännökset sisältyvät lakiin ja ovat täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Rikesakon osalta eri tekojen konkreettisista rangaistuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella, mikä ei sekään ole ristiriidassa perustuslain kanssa (ks. PeVL 7/2010 vp). Esitys täyttää siten rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen asettamat vaatimukset. Rikesakkojen osalta sääntelyn voidaan lisäksi todeta tulevan paremmin sopusointuun laillisuusperiaatteen kanssa, kun rikesakkorikkomuksista annettu laki saatetaan voimaan vuoden 2016 loppupuolella (ks. PeVL 7/2010 vp, s. 4/II).

Perustuslakivaliokunnan mukaan rangaistusseuraamusten ankaruus on yhteydessä suhteellisuusvaatimukseen (PeVL 23/1997 vp, s. 2/II). Rangaistusseuraamuksen ankaruuden tulee olla oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen ja rangaistusjärjestelmän kokonaisuudessaan tulee täyttää suhteellisuuden vaatimukset (esim. PeVL 56/2014 vp, s. 3/II, PeVL 16/2013 vp, s. 2/I).

Esityksessä ehdotettavalla tavalla muutetun sakkojärjestelmän voidaan arvioida täyttävän suhteellisuuden vaatimukset.

Perustuslakivaliokunta on rikosuhrimaksua koskevaa sääntelyä arvioidessaan katsonut, että fiskaaliset tavoitteet eivät ole hyväksyttäviä perusteita seuraamussääntelylle (PeVL 61/2014 vp, s. 3/I). Kriminaalipolitiikan eräänä tavoitteena on vakiintuneesti pidetty rikollisuudesta ja sen kontrolloinnista johtuvien haittojen ja kustannusten minimointia ja oikeudenmukaista jakamista yhteiskunnan, rikoksen uhrien ja rikosentekijöiden kesken. Sakkojärjestelmä paitsi ehkäisee rikoksia, myös toteuttaa osaltaan tavoitetta rikollisuuden haittojen ja kustannusten oikeudenmukaisesta jakamisesta yhteiskunnan ja rikosentekijöiden kesken. Valtion taloudellinen tilanne huomioon ottaen voidaan arvioida perusoikeuksien rajoitusedellytysten tarkoitamassa mielessä välttämättömäksi, että aikaisempaa suurempi osa rikollisuuden kustannuksista siirtyy rikoksista tuomittujen maksettavaksi. Sakkotulot kattaisivat kuitenkin edelleen vain pienen osan rikollisuuden välittömistä kustannuksista valtiolle. Esitys ei siten merkitsisi sakkojärjestelmän muuttumista luonteeltaan fiskaaliseksi.

Perustuslain 3 §:n 3 momentin mukaan tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet. Suurin osa päivä- ja rikesakoista määrätään kuitenkin tuomioistuimen ulkopuolella. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on vakiintuneessa käytännössään katsonut, että tuomioistuinten ulkopuolella ei voida määrätä muita kuin varallisuusarvoisia seuraamuksia, joiden rahallinen arvo on määrättävä niin, että niiden suorittaminen on kohtuullista kaikille maksukyvyistä riippumatta. Valiokunta on muutenkin katsonut, että tuomiovallan laajentamiseen tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelle on suhtauduttava pidättyvästi, ja pitänyt ensiarvoisen tärkeänä, että lailla voidaan säätää tuomiovallan käytön kannalta vain vähämerkityksellisiä poikkeuksia. (Ks. esim. esim. PeVL 7/2010 vp, s. 3/I, PeVL 1/1982 vp, s. 4/I, PeVL 12/1993 vp, s. 1/II ja PeVL 46/2005 vp, s. 4/I.) Esitys ei merkitse poikkeusta tähän lähtökohtaan; määrättävien varallisuusarvoisten seuraamusten voidaan edelleen arvioida olevan kohtuullisia maksukyvyistä riippumatta.

Lakiehdotukset voidaan hallituksen käsityksen mukaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin kuuluvaan hyväksyttävyyysvaatimukseen liittyvien näkökohtien vuoksi hallitus kuitenkin toteaa, että tarvittaessa esityksestä voitaisiin pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

rikoslain 2 a ja 9 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 2 a luvun 2 §, 8 §:n 2 momentti ja 9 §:n 2 momentin 2 kohta sekä 9 luvun 5 §, sellaisina kuin ne ovat, 2 a luvun 2 § laissa 808/2007, 2 a luvun 8 §:n 2 momentti ja 9 luvun 5 § laissa 971/2001 sekä 2 a luvun 9 §:n 2 momentin 2 kohta laissa 392/2011, seuraavasti:

2 a luku

Sakosta, muuntorangaistuksesta ja rikesakosta

2 §

Päiväsakon rahamäärä

Päiväsakon rahamäärä on vahvistettava niin, että se on kohtuullinen sakotettavan maksukykyyn nähden.

Kohtuullisena päiväsakon rahamääränä on pidettävä yhtä kolmaskymmenesosaa sakotettavan keskimääräisestä kuukausitulosta, josta on vähennetty valtioneuvoston asetuksella säädetävät verot, maksut ja kiinteä peruskulutusvähennys. Sakotettavan elatusvelvollisuus voi alentaa päiväsakkoa.

Kuukausitulon laskemisen ensisijaisena perusteena ovat sakotettavan viimeksi toimitetun verotuksen mukaiset tulot. Jos sakotettavan tuloja ei voida luotettavasti selvittää verotustiedoista tai ne ovat olennaisesti muuttuneet viimeksi toimitetun verotuksen jälkeen, ne voidaan arvioida muun saatavan selvityksen perusteella.

Päiväsakko määrätään tuomioistuimessa oikeudenkäynnin aikaisten ja rangaistusmääräysmenettelyssä rangaistusvaatimuksen antamishetken tietojen perusteella. Syyttäjä määrää sakon kuitenkin rangaistusmääräyksen antamishetken tietojen perusteella, jos on ilmennyt, että rangaistusvaatimuksen saaneen maksukyky on vaatimuksen antamishetkellä saatuihin tietoihin verrattuna olennaisesti muuttunut.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin keskimääräisen kuukausitulon laskemisesta ja arvioinnista, päiväsakon rahamäärän pyöristämisestä, peruskulutusvähennyksen suuruudesta, elatusvelvollisuuden huomioon ottamisesta sekä päiväsakon vähimmästä rahamäärästä.

8 §

Rikesakko

Rikesakko saa olla enintään 400 euroa. Eri rikkomuksista määrättävän rikesakon suuruudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

HE 1/2016 vp

9 §

Rikesakkorikkomukset

Rikesakko voidaan säätää seuraamukseksi tieliikennelain (267/1981), ajoneuvolain (1090/2002), ajokorttilain (386/2011), taksinkuljettajien ammattipätevyydestä annetun lain (695/2009), kuorma- ja linja-auton kuljettajien ammattipätevyydestä annetun lain (273/2007) tai vesiliikennelain (463/1996) taikka niiden nojalla annettujen sellaisten säännösten tai määräysten vähäisestä rikkomisesta, jotka koskevat:

2) moottorittoman ajoneuvon, moottorilla varustetun polkupyörän tai kevyen sähköajoneuvon kuljettajaa;

9 luku

Oikeushenkilön rangaistusvastuusta

5 §

Yhteisösakko

Yhteisösakko tuomitaan määräeuroin. Alin yhteisösakon rahamäärä on 2 500 ja ylin 2 500 000 euroa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

2.

Laki

pysäköinninvalvonnasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pysäköinninvalvonnasta annetun lain (727/2011) 3 §:n 3 momentti seuraavasti:

3 §

Pysäköintivirhemaksu

Pysäköintivirhemaksu joutokäyntirikkomuksesta on sama kuin vastaavalla alueella tehdystä
pysäköintivirheestä määrättävä maksu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

Helsingissä 4 päivänä helmikuuta 2016

Pääministerin estyneenä ollessa, valtiovarainministeri

Alexander Stubb

Oikeus- ja työministeri Jari Lindström

1.

Laki

rikoslain 2 a ja 9 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 2 a luvun 2 §, 8 §:n 2 momentti ja 9 §:n 2 momentin 2 kohta sekä 9 luvun 5 §, sellaisina kuin ne ovat, 2 a luvun 2 § laissa 808/2007, 2 a luvun 8 §:n 2 momentti ja 9 luvun 5 § laissa 971/2001 sekä 2 a luvun 9 §:n 2 momentin 2 kohta laissa 392/2011, seuraavasti:

2 a luku

Sakosta, muuntorangaistuksesta ja rikesakosta

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Päiväsakon rahamäärä

Päiväsakon rahamäärä

Päiväsakon rahamäärä on vahvistettava niin, että se on kohtuullinen sakotettavan maksukykyyn nähden.

Kohtuullisena päiväsakon rahamääränä on pidettävä yhtä kuudeskymmenesosaa sakotettavan keskimääräisestä kuukausitulosta, josta on vähennetty valtioneuvoston asetuksella määriteltävät verot ja maksut sekä kiinteä peruskulutusvähennys. Sakotettavan elatusvelvollisuus voi alentaa päiväsakkoa.

Kuukausitulon laskemisen ensisijaisena perusteena ovat sakotettavan viimeksi toimitetun verotuksen mukaiset tulot. Jos sakotettavan tuloja ei voida luotettavasti selvittää verotustiedoista tai ne ovat olennaisesti muuttuneet viimeksi toimitetun verotuksen jälkeen, ne voidaan arvioida muun saatavan selvityksen perusteella.

Päiväsakko määrätään tuomioistuimessa oikeudenkäynnin aikaisten ja rangaistusmääräysmenettelyssä rangaistusvaatimuksen antamishetken tietojen perusteella. Syyttäjä määrää sakon kuitenkin rangaistusmääräyksen antamishetken tietojen perusteella, jos on ilmennyt, että rangaistusvaatimuksen saaneen

Päiväsakon rahamäärä on vahvistettava niin, että se on kohtuullinen sakotettavan maksukykyyn nähden.

Kohtuullisena päiväsakon rahamääränä on pidettävä yhtä *kolmaskymmenesosaa* sakotettavan keskimääräisestä kuukausitulosta, josta on vähennetty valtioneuvoston asetuksella *säädettyvät* verot, maksut ja kiinteä peruskulutusvähennys. Sakotettavan elatusvelvollisuus voi alentaa päiväsakkoa.

Kuukausitulon laskemisen ensisijaisena perusteena ovat sakotettavan viimeksi toimitetun verotuksen mukaiset tulot. Jos sakotettavan tuloja ei voida luotettavasti selvittää verotustiedoista tai ne ovat olennaisesti muuttuneet viimeksi toimitetun verotuksen jälkeen, ne voidaan arvioida muun saatavan selvityksen perusteella.

Päiväsakko määrätään tuomioistuimessa oikeudenkäynnin aikaisten ja rangaistusmääräysmenettelyssä rangaistusvaatimuksen antamishetken tietojen perusteella. Syyttäjä määrää sakon kuitenkin rangaistusmääräyksen antamishetken tietojen perusteella, jos on ilmennyt, että rangaistusvaatimuksen saaneen

maksukyky on vaatimuksen antamishetkellä saatuihin tietoihin verrattuna olennaisesti muuttunut.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin keskimääräisen kuukausitulon laskeamisesta, päiväsakon rahamäärän pyöristämisestä, peruskulutusvähennyksen suuruudesta, elatusvelvollisuuden huomioon ottamisesta sekä päiväsakon vähimmästä rahamäärästä.

Voimassa oleva laki

8 §

Rikesakko

Rikesakko saa olla enintään 200 euroa. Eri rikkomuksista määrättävän rikesakon suuruudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Voimassa oleva laki

9 §

Rikesakkorikkomukset

Rikesakko voidaan säätää seuraamukseksi tieliikennelain (267/1981), ajoneuvolain (1090/2002), ajokorttilain (386/2011), taksinkuljettajien ammattipätevyydestä annetun lain (695/2009), kuorma- ja linja-auton kuljettajien ammattipätevyydestä annetun lain (273/2007) tai vesiliikennelain (463/1996) taikka niiden nojalla annettujen sellaisten säännösten tai määräysten vähäisestä rikkomisesta, jotka koskevat:

2) moottorittoman ajoneuvon kuljettajaa;

maksukyky on vaatimuksen antamishetkellä saatuihin tietoihin verrattuna olennaisesti muuttunut.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin keskimääräisen kuukausitulon laskeamisesta ja arvioinnista, päiväsakon rahamäärän pyöristämisestä, peruskulutusvähennyksen suuruudesta, elatusvelvollisuuden huomioon ottamisesta sekä päiväsakon vähimmästä rahamäärästä.

Ehdotus

8 §

Rikesakko

Rikesakko saa olla enintään 400 euroa. Eri rikkomuksista määrättävän rikesakon suuruudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Ehdotus

9 §

Rikesakkorikkomukset

Rikesakko voidaan säätää seuraamukseksi tieliikennelain (267/1981), ajoneuvolain (1090/2002), ajokorttilain (386/2011), taksinkuljettajien ammattipätevyydestä annetun lain (695/2009), kuorma- ja linja-auton kuljettajien ammattipätevyydestä annetun lain (273/2007) tai vesiliikennelain (463/1996) taikka niiden nojalla annettujen sellaisten säännösten tai määräysten vähäisestä rikkomisesta, jotka koskevat:

2) moottorittoman ajoneuvon, moottorilla varustetun polkupyörän tai kevyen sähköajoneuvon kuljettajaa;

HE 1/2016 vp

9 luku

Oikeushenkilön rangaistusvastuusta

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

5 §

Yhteisösakko

Yhteisösakko

Yhteisösakko tuomitaan määräeuroin. Alin yhteisösakon rahamäärä on 850 ja ylin 850 000 euroa.

Yhteisösakko tuomitaan määräeuroin. Alin yhteisösakon rahamäärä on 2 500 ja ylin 2 500 000 euroa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
20 .

2.

Laki

pysäköinninvalvonnasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pysäköinninvalvonnasta annetun lain (727/2011) 3 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Pysäköintivirhemaksu

Pysäköintivirhemaksu

Pysäköintivirhemaksu joutokäyntirikko-
muksesta on sama kuin vastaavalla alueella
tehdystä pysäköintivirheestä määrättävä
maksu, *kuitenkin enintään 35 euroa.*

Pysäköintivirhemaksu joutokäyntirikko-
muksesta on sama kuin vastaavalla alueella
tehdystä pysäköintivirheestä määrättävä
maksu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

1.

Valtioneuvoston asetus

päiväsakon rahamäärästä

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään rikoslain (39/1889) 2 a luvun 2 §:n 2 ja 5 momentin sekä 3 §:n 2 momentin nojalla, sellaisina kuin ne ovat, 2 a luvun 2 §:n 2 ja 5 momentti laissa /2016 sekä 3 §:n 2 momentti laissa 550/1999:

Voimassa oleva asetus (609/1999)

Ehdotus

1 §

1 §

Keskimääräinen kuukausitulo

Keskimääräinen kuukausitulo

Sakotettavan keskimääräinen kuukausitulo lasketaan puhtaasta ansio- ja pääomatulosta. Keskimääräiseen kuukausituloon luetaan lisäksi tuloverolain (1535/1992) 33 a–33 c §:n nojalla verovapaa osinkotulo ja 33 d §:ssä tarkoitettu muu verovapaa tulo.

Tulosta vähennettäviä veroja ja maksuja ovat:

- 1) valtion tulovero ansio- ja pääomatulosta;
- 2) kunnallisvero;
- 3) kirkollisvero;
- 4) yleisradiovero;
- 5) vakuutetun sairausvakuutusmaksu;
- 6) työntekijän työeläkevakuutusmaksu;
- 7) palkansaajan työttömyysvakuutusmaksu;
- 8) jäännösveron korot;
- 9) veronkorotus;
- 10) ennakon viivekorko.

Sakotettavan keskimääräinen kuukausitulo lasketaan puhtaasta ansio- ja pääomatulosta. Keskimääräiseen kuukausituloon luetaan lisäksi tuloverolain (1535/1992) 33 a–33 c §:n nojalla verovapaa osinkotulo, 33 d §:ssä tarkoitettu muu verovapaa tulo sekä 33 e–33 g §:n nojalla verovapaa ylijäämä ja muu varojenjakko.

Tulosta vähennettäviä veroja ja maksuja ovat:

- 1) valtion tulovero ansio- ja pääomatulosta;
- 2) kunnallisvero;
- 3) kirkollisvero;
- 4) yleisradiovero;
- 5) vakuutetun sairausvakuutusmaksu;
- 6) työntekijän työeläkevakuutusmaksu;
- 7) palkansaajan työttömyysvakuutusmaksu;
- 8) jäännösveron korot;
- 9) veronkorotus;
- 10) ennakon viivekorko.

Tässä pykälässä tarkoitettuihin tuloihin, veroihin ja maksuihin rinnastetaan sakotettavan tulot, joita ei veroteta Suomessa, sekä niistä ulkomailla perityt verot ja maksut.

HE 1/2016 vp

Voimassa oleva asetus (609/1999)

Ehdotus

2 §

2 §

Peruskulutusvähennys

Peruskulutusvähennys

Peruskulutusvähennyksen suuruus on 255 euroa.

Peruskulutusvähennyksen suuruus on 375 euroa.

3 §

3 §

Elatusvelvollisuus

Elatusvelvollisuus

Sakotettavan elatuksen varassa olevasta puolisoista ja alaikäisestä lapsesta sekä sakotettavan puolison alaikäisestä lapsesta vähennetään päiväsakon rahamäärästä jokaisen osalta 3 euroa. Puoliso on rinnastetaan henkilö, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää sakotettavan kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa.

Sakotettavan elatuksen varassa olevasta puolisoista ja alaikäisestä lapsesta sekä sakotettavan puolison alaikäisestä lapsesta vähennetään päiväsakon rahamäärästä jokaisen osalta 6 euroa. Puoliso on rinnastetaan henkilö, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää sakotettavan kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa.

5 §

4 §

Päiväsakon vähin rahamäärä

Päiväsakon vähin rahamäärä

Päiväsakon rahamäärää ei saa vahvistaa pienemmäksi kuin 6 euroa.

Päiväsakon rahamäärää ei saa vahvistaa pienemmäksi kuin 9 euroa.

6 §

5 §

Senttimäärien pyöristäminen

Senttimäärien pyöristäminen

Päiväsakon rahamäärä vahvistetaan täysin euroin siten, että eurojen yli menevät sentit jätetään ottamatta lukuun.

Päiväsakon rahamäärä vahvistetaan täysin euroin siten, että eurojen yli menevät sentit jätetään ottamatta lukuun.

7 §

6 §

Sakon vähin kokonaisrahamäärä

Sakon vähin kokonaisrahamäärä

Tieliikennelaissa (267/1981) tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetyn suurimman sallitun nopeuden ylityksestä tuomittavan sakon vähin kokonaisrahamäärä on mopoilijalle 100 euroa ja muulle moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajalle 200 euroa.

Tieliikennelaissa (267/1981) tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetyn suurimman sallitun nopeuden ylityksestä tuomittavan sakon vähin kokonaisrahamäärä on mopoilijalle 125 euroa ja muulle moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajalle 285 euroa.

Vesiliikennelaissa (463/1996) tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetyn suurimman sallitun nopeuden ylityksestä tuomittavan sakon vähin kokonaisrahamäärä vesikuluneuvon kuljettajalle on 120 euroa.

Vesiliikennelaissa (463/1996) tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetyn suurimman sallitun nopeuden ylityksestä tuomittavan sakon vähin kokonaisrahamäärä vesikuluneuvon kuljettajalle on 150 euroa.

HE 1/2016 vp

Voimassa oleva asetus (609/1999)

Ehdotus

8 §

7 §

Voimaantulo

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä loka-
kuuta 1999.

*Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuu-
ta .
Tällä asetuksella kumotaan päiväsakon ra-
hamäärästä annettu asetus (609/1999).*

2.

Valtioneuvoston asetus

rikesakkorikkomuksista

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään rikoslain (39/1889) 2 a luvun 8 §:n 2 momentin ja 9 §:n 8 momentin nojalla, sellaisina kuin ne ovat, 2 a luvun 8 §:n 2 momentti laissa /2016 ja 9 §:n 8 momentti laissa 641/2009:

Voimassa oleva asetus (1081/2015)

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tässä asetuksessa tarkoitetusta rikkomuksesta voidaan määrätä seuraamukseksi rikesakko, jollei rikoslain (39/1889) 2 a luvun 10 §:n 2 momentista muuta johdu.

Tässä asetuksessa tarkoitetusta rikkomuksesta voidaan määrätä seuraamukseksi rikesakko, jollei rikoslain (39/1889) 2 a luvun 10 §:n 2 momentista muuta johdu.

2 §

2 §

Rikesakon suuruus

Rikesakon suuruus

Rikesakon suuruus on 20, 40, 70, 100, 120, 140, 170 tai 200 euroa sen mukaan kuin jäljempänä säädetään.

Rikesakon suuruus on 25, 50, 85, 125, 150, 175, 210, 250 tai 285 euroa sen mukaan kuin jäljempänä säädetään.

3 §

3 §

Jalankulkijan rikkomukset

Jalankulkijan rikkomukset

Jalankulkijalle voidaan määrätä 20 euron rikesakko, jos hän rikkoo tieliikennelakia (267/1981) tai sen nojalla annettuja säännöksiä.

Jalankulkijalle voidaan määrätä 25 euron rikesakko, jos hän rikkoo tieliikennelakia (267/1981) tai sen nojalla annettuja säännöksiä.

4 §

4 §

Moottorittoman ajoneuvon kuljettajan rikkomukset

Moottorittoman ajoneuvon kuljettajan rikkomukset

Polkupyöräilijälle tai muulle moottorittoman ajoneuvon kuljettajalle voidaan määrätä 40 euron rikesakko, jos hän rikkoo tieliikennelakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä.

Polkupyöräilijälle *taikka* muulle moottorittoman ajoneuvon, *moottorilla varustetun polkupyörän tai kevyen sähköajoneuvon* kuljettajalle voidaan määrätä 50 euron rikesak-

Voimassa oleva asetus (1081/2015)

Ehdotus

Rikesakkoa ei kuitenkaan saa määrätä, jos polkupyöräilijä tai muu moottorittoman ajoneuvon kuljettaja rikkoo rikoslain 23 luvun 9 §:n liikennejuopumusta moottorittomalla ajoneuvolla koskevaa säännöstä.

5 §

Moottorikäyttöisen ajoneuvon asiakirjoja koskevat rikkomukset

Moottorikäyttöistä ajoneuvoa kuljettaessa vaadittavien asiakirjojen mukana pitämistä koskevien tieliikennelain, ajoneuvolain (1090/2002), ajokorttilain (386/2011), kuorma- ja linja-auton kuljettajien ammattipätevyydestä annetun lain (273/2007) tai taksinkuljettajien ammattipätevyydestä annetun lain (695/2009) säännösten rikkomisesta voidaan kuljettajalle määrätä 40 euron rikesakko.

6 §

Moottorikäyttöisen ajoneuvon varusteita koskevat rikkomukset

Moottorikäyttöisen ajoneuvon tai hinattavan ajoneuvon rakennetta, varusteita tai kuntoa koskevien tieliikennelain tai ajoneuvolain taikka niiden nojalla annettujen säännösten rikkomisesta voidaan kuljettajalle, omistajalle tai pysyvälle haltijalle määrätä 70 euron rikesakko.

Mopoilijalle, mopon omistajalle tai pysyvälle haltijalle voidaan 1 momentissa tarkoitettusta rikkomuksesta määrätä 40 euron rikesakko.

ko, jos hän rikkoo tieliikennelakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä.

Samansuuruinen rikesakko voidaan määrätä tieliikennelakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä rikkovalle tienkäyttäjälle, joka kuljettaa kävelynopeutta nopeammin käsi- käyttöistä tai sellaista jalankulkua avustavaa tai korvaavaa liikkumisvälinettä, jossa on enintään 1 kilowatin tehoinen sähkömoottori ja jonka suurin rakenteellinen nopeus on enintään 15 kilometriä tunnissa.

Rikesakkoa ei kuitenkaan saa määrätä, jos edellä tässä pykälässä tarkoitettu tienkäyttäjä rikkoo rikoslain 23 luvun 9 §:n liikennejuopumusta moottorittomalla ajoneuvolla koskevaa säännöstä.

5 §

Moottorikäyttöisen ajoneuvon asiakirjoja koskevat rikkomukset

Moottorikäyttöistä ajoneuvoa kuljettaessa vaadittavien asiakirjojen mukana pitämistä koskevien tieliikennelain, ajoneuvolain (1090/2002), ajokorttilain (386/2011), kuorma- ja linja-auton kuljettajien ammattipätevyydestä annetun lain (273/2007) tai taksinkuljettajien ammattipätevyydestä annetun lain (695/2009) säännösten rikkomisesta voidaan kuljettajalle määrätä 50 euron rikesakko.

6 §

Moottorikäyttöisen ajoneuvon varusteita koskevat rikkomukset

Moottorikäyttöisen ajoneuvon tai hinattavan ajoneuvon rakennetta, varusteita tai kuntoa koskevien tieliikennelain tai ajoneuvolain taikka niiden nojalla annettujen säännösten rikkomisesta voidaan kuljettajalle, omistajalle tai pysyvälle haltijalle määrätä 85 euron rikesakko.

Mopoilijalle, mopon omistajalle tai pysyvälle haltijalle voidaan 1 momentissa tarkoitettusta rikkomuksesta määrätä 50 euron rikesakko.

HE 1/2016 vp

Voimassa oleva asetus (1081/2015)

Ehdotus

7 §

7 §

Henkilökohtaisen suojavälineen käyttöä koskevat rikkomukset

Henkilökohtaisen suojavälineen käyttöä koskevat rikkomukset

Tieliikennelain 88 §:n 1 momentissa tarkoitettua ajoneuvon kuljettajalle ja matkustajalle voidaan turvavyön käyttämättä jättämisestä ajon aikana määrätä 70 euron rikesakko. Samansuuruinen rikesakko voidaan määrätä kuljettajalle, joka *tieliikennelain 88 a §:n vastaisesti* kuljettaa lasta ajoneuvossa, sekä kuljettajalle, holhoojalle tai huoltajalle, joka laiminlyö tieliikennelain 88 c §:n 1 tai 2 momentissa säädetyn velvollisuuden.

Tieliikennelain 89 §:n 1 momentissa tarkoitettua ajoneuvon kuljettajalle ja matkustajalle voidaan määrätä tyypiltään hyväksytyt suojakypärän käyttämättä jättämisestä ajon aikana 70 euron rikesakko. Samansuuruinen rikesakko voidaan määrätä myös kuljettajalle tieliikennelain 89 §:n 2 momentissa säädetyn velvollisuuden laiminlyönnistä.

8 §

8 §

Nopeusrajoituksen rikkominen moottorikäyttöisellä ajoneuvolla

Nopeusrajoituksen rikkominen moottorikäyttöisellä ajoneuvolla

Jos suurin sallittu nopeus on enintään 60 kilometriä tunnissa, moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajalle voidaan määrätä suurimman sallitun nopeuden ylityksestä:

1) enintään 15 kilometrillä tunnissa 170 euron rikesakko;

2) yli 15 kilometrillä tunnissa ja enintään 20 kilometrillä tunnissa 200 euron rikesakko.

Jos suurin sallittu nopeus on yli 60 kilometriä tunnissa, moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajalle voidaan määrätä suurimman sallitun nopeuden ylityksestä:

1) enintään 15 kilometrillä tunnissa 140 euron rikesakko;

2) yli 15 kilometrillä tunnissa ja enintään 20 kilometrillä tunnissa 200 euron rikesakko.

Mopoilijalle voidaan kuitenkin määrätä suurimman sallitun nopeuden ylityksestä enintään 15 kilometrillä tunnissa 100 euron rikesakko.

Tieliikennelain 88 §:n 1 momentissa tarkoitettua ajoneuvon kuljettajalle ja matkustajalle voidaan turvavyön käyttämättä jättämisestä ajon aikana määrätä 85 euron rikesakko. Samansuuruinen rikesakko voidaan määrätä kuljettajalle, joka kuljettaa lasta ajoneuvossa *tieliikennelain 88 a §:n vastaisesti*, sekä kuljettajalle, holhoojalle tai huoltajalle, joka laiminlyö tieliikennelain 88 c §:n 1 tai 2 momentissa säädetyn velvollisuuden.

Tieliikennelain 89 §:n 1 momentissa tarkoitettua ajoneuvon kuljettajalle ja matkustajalle voidaan määrätä tyypiltään hyväksytyt suojakypärän käyttämättä jättämisestä ajon aikana 85 euron rikesakko. Samansuuruinen rikesakko voidaan määrätä myös kuljettajalle tieliikennelain 89 §:n 2 momentissa säädetyn velvollisuuden laiminlyönnistä.

HE 1/2016 vp

Voimassa oleva asetus (1081/2015)

Ehdotus

9 §

9 §

Muut moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajan liikennesääntörikkomukset

Muut moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajan liikennesääntörikkomukset

Moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajalle voidaan määrätä tieliikennelain 1 tai 2 lukuun tai tieliikenneasetukseen (182/1982) sisältyvien liikennesääntöjen taikka liikenne-merkeillä osoitettujen käskyjen, kieltojen, rajoitusten tai määräysten muusta kuin tämän asetuksen 8 §:ssä tarkoitettusta rikkomisesta 100 euron rikesakko.

Moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajalle voidaan määrätä tieliikennelain 1 tai 2 lukuun tai tieliikenneasetukseen (182/1982) sisältyvien liikennesääntöjen taikka liikenne-merkeillä osoitettujen käskyjen, kieltojen, rajoitusten tai määräysten muusta kuin tämän asetuksen 8 §:ssä tarkoitettusta rikkomisesta 125 euron rikesakko.

Rikesakkoa ei kuitenkaan saa määrätä, jos moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettaja on rikkonut tieliikennelain 3 §:n 2 momentin, 4 §:n 1 momentin, 6, 7 tai 10 §:n, 12 §:n 1 momentin, 14, 17—24 tai 29—33 §:n säännöksiä taikka tieliikenneasetuksen 5 tai 6 §:n, 22 §:n 1 momentin 1 kohdan, 26 §:n tai 34 §:n 2 momentin säännöksiä taikka tieliikenneasetuksen 14 §:n liikennemerkeissä 222, 231 tai 232, tai 16 §:n liikennemerkeissä 344—347, 351, 391 tai 392 tarkoitettuja käskyjä, kieltoja, rajoituksia tai määräyksiä.

Rikesakkoa ei kuitenkaan saa määrätä, jos moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettaja on rikkonut tieliikennelain 3 §:n 2 momentin, 4 §:n 1 momentin, 6, 7 tai 10 §:n, 12 §:n 1 momentin, 14, 17—24 tai 29—33 §:n säännöksiä taikka tieliikenneasetuksen 5 tai 6 §:n, 22 §:n 1 momentin 1 kohdan, 26 §:n tai 34 §:n 2 momentin säännöksiä taikka tieliikenneasetuksen 14 §:n liikennemerkeissä 222, 231 tai 232, tai 16 §:n liikennemerkeissä 344—347, 351, 391 tai 392 tarkoitettuja käskyjä, kieltoja, rajoituksia tai määräyksiä.

Mopoilijalle 1 momentissa tarkoitettusta rikkomuksesta määrättävä rikesakko on kuitenkin 70 euroa. Tällainen rikesakko voidaan määrätä mopoilijalle 2 momentin säännöksestä poiketen myös tieliikenneasetuksen 22 §:n 1 momentin 1 kohdan tai 26 §:n säännösten rikkomisesta.

Mopoilijalle 1 momentissa tarkoitettusta rikkomuksesta määrättävä rikesakko on kuitenkin 85 euroa. Tällainen rikesakko voidaan määrätä mopoilijalle 2 momentin säännöksestä poiketen myös tieliikenneasetuksen 22 §:n 1 momentin 1 kohdan tai 26 §:n säännösten rikkomisesta.

10 §

10 §

Moottorikäyttöisen ajoneuvon tarpeeton ja häiritsevä ajo

Moottorikäyttöisen ajoneuvon tarpeeton ja häiritsevä ajo

Tieliikennelain 86 §:n ja ajoneuvojen käytöstä tiellä annetun asetuksen (1257/1992) 4 §:n moottorikäyttöisen ajoneuvon tarpeetonta tai häiritsevää ajoa koskevien säännösten rikkomisesta voidaan kuljettajalle määrätä 70 euron rikesakko.

Tieliikennelain 86 §:n ja ajoneuvojen käytöstä tiellä annetun asetuksen (1257/1992) 4 §:n moottorikäyttöisen ajoneuvon tarpeetonta tai häiritsevää ajoa koskevien säännösten rikkomisesta voidaan kuljettajalle määrätä 85 euron rikesakko.

HE 1/2016 vp

Voimassa oleva asetus (1081/2015)

Ehdotus

11 §

11 §

Ajoneuvon katsastusta ja rekisteröitäväksi ilmoittamista koskevat rikkomukset

Ajoneuvon katsastusta ja rekisteröitäväksi ilmoittamista koskevat rikkomukset

Katsastamattoman tai rekisteröitäväksi ilmoittamattoman ajoneuvon käyttämisestä voidaan kuljettajalle määrätä 70 euron rikesakko.

Katsastamattoman tai rekisteröitäväksi ilmoittamattoman ajoneuvon käyttämisestä voidaan kuljettajalle määrätä 85 euron rikesakko.

12 §

12 §

Moottorikäyttöisen ajoneuvon henkilökuljettusta koskevat rikkomukset

Moottorikäyttöisen ajoneuvon henkilökuljettusta koskevat rikkomukset

Moottorikäyttöisen ajoneuvon henkilökuljetusta ja matkustajien sijoittamista koskevien säännösten rikkomisesta voidaan kuljettajalle määrätä 100 euron rikesakko.

Moottorikäyttöisen ajoneuvon henkilökuljetusta ja matkustajien sijoittamista koskevien säännösten rikkomisesta voidaan kuljettajalle määrätä 125 euron rikesakko.

13 §

13 §

Roskaamiskiellon vähäinen rikkominen

Roskaamiskiellon vähäinen rikkominen

Jätelain (646/2011) 72 §:ssä säädetyn roskaamiskiellon vähäisestä rikkomisesta poliisi voi määrätä roskaajalle 100 euron rikesakon.

Jätelain (646/2011) 72 §:ssä säädetyn roskaamiskiellon vähäisestä rikkomisesta voidaan määrätä roskaajalle 125 euron rikesakko.

14 §

14 §

Kalastonhoitomaksua koskeva rikkomus

Kalastonhoitomaksua koskeva rikkomus

Sille, joka kalastaa, vaikka hän ei ole suorittanut kalastuslain (379/2015) 79 §:ssä säädettyä kalastonhoitomaksua, tai joka laiminlyö esittää kalastonhoitomaksun suorittamista osoittavan todistuksen määräajassa, voidaan määrätä 100 euron rikesakko.

Sille, joka kalastaa, vaikka hän ei ole suorittanut kalastuslain (379/2015) 79 §:ssä säädettyä kalastonhoitomaksua, tai joka laiminlyö esittää kalastonhoitomaksun suorittamista osoittavan todistuksen määräajassa, voidaan määrätä 125 euron rikesakko.

15 §

(15 § on kumottu)

16 §

15 §

Järjestyslakia koskevat rikkomukset

Järjestyslakia koskevat rikkomukset

Järjestyslain (612/2003) rikkomisesta voidaan määrätä rikesakko seuraavasti:

Järjestyslain (612/2003) rikkomisesta voidaan määrätä rikesakko seuraavasti:

1) 3 §:ssä tarkoitettua yleisen järjestyksen häiritsemisestä tai turvallisuuden vaarantami-

1) 3 §:ssä tarkoitettua yleisen järjestyksen häiritsemisestä tai turvallisuuden vaarantami-

Voimassa oleva asetus (1081/2015)

sesta 70 euroa;

2) 4 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon vastaisesta päihdyttävän aineen nauttimisesta 40 euroa;

3) 5 §:ssä säädetyn vaaran estämiseen liittyvän huolehtimisvelvollisuuden laiminlyömisestä rakennuksen tai rakennelman omistajalle tai haltijalle taikka hänen edustajalleen 100 euroa;

4) 6 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon vastaisesta valon tai mainoksen käyttämisestä taikka mainitun pykälän 2 momentissa tarkoitettu kuulutuksen tai tiedonannon luvattomasta poistamisesta tai turmelemisesta 70 euroa;

5) 7 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon vastaisesta seksuaalipalvelujen ostamisesta tai maksullisesta tarjoamisesta 100 euroa;

6) 7 §:n 2 momentissa säädetyn kiellon vastaisesta ulostamisesta tai virtsaamisesta 40 euroa;

7) 7 §:n 3 momentissa säädetyn kiellon vastaisesta esitysten järjestämisestä 70 euroa;

8) 8 §:ssä säädetyn rakennukseen pääsystä huolehtimiseen liittyvän velvollisuuden laiminlyömisestä rakennuksen omistajalle tai haltijalle taikka hänen edustajalleen 70 euroa;

9) 13 §:ssä säädetyn kiellon vastaisesta töhrimiseen soveltuvan aineen hallussapidosta 40 euroa;

10) 14 §:n 1 momentissa säädetyn eläimen pitämiseen liittyvän velvollisuuden laiminlyömisestä 40 euroa;

11) 15 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon vastaisesta ratsastamisesta tai ajamisesta 40 euroa.

17 §

Vesiliikennettä koskevat rikkomukset

Vesiliikennelain (463/1996), vesiliikenneasetuksen (124/1997) tai vesikulkuneuvorekisteristä annetun lain (424/2014) rikkomisesta voidaan määrätä rikesakko seuraavasti:

1) vesikulkuneuvon kuljettajalle vesiliikennemerkillä tai valo-opasteella ilmaistun määräyksen, kiellon tai rajoituksen muusta kuin tämän pykälän 2 kohdassa tarkoitettu rikkomisesta 70 euroa;

Ehdotus

sesta 85 euroa;

2) 4 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon vastaisesta päihdyttävän aineen nauttimisesta 50 euroa;

3) 5 §:ssä säädetyn vaaran estämiseen liittyvän huolehtimisvelvollisuuden laiminlyömisestä rakennuksen tai rakennelman omistajalle tai haltijalle taikka hänen edustajalleen 125 euroa;

4) 6 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon vastaisesta valon tai mainoksen käyttämisestä taikka mainitun pykälän 2 momentissa tarkoitettu kuulutuksen tai tiedonannon luvattomasta poistamisesta tai turmelemisesta 85 euroa;

5) 7 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon vastaisesta seksuaalipalvelujen ostamisesta tai maksullisesta tarjoamisesta 125 euroa;

6) 7 §:n 2 momentissa säädetyn kiellon vastaisesta ulostamisesta tai virtsaamisesta 50 euroa;

7) 7 §:n 3 momentissa säädetyn kiellon vastaisesta esitysten järjestämisestä 85 euroa;

8) 8 §:ssä säädetyn rakennukseen pääsystä huolehtimiseen liittyvän velvollisuuden laiminlyömisestä rakennuksen omistajalle tai haltijalle taikka hänen edustajalleen 85 euroa;

9) 13 §:ssä säädetyn kiellon vastaisesta töhrimiseen soveltuvan aineen hallussapidosta 50 euroa;

10) 14 §:n 1 momentissa säädetyn eläimen pitämiseen liittyvän velvollisuuden laiminlyömisestä 50 euroa;

11) 15 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon vastaisesta ratsastamisesta tai ajamisesta 50 euroa.

16 §

Vesiliikennettä koskevat rikkomukset

Vesiliikennelain (463/1996), vesiliikenneasetuksen (124/1997) tai vesikulkuneuvorekisteristä annetun lain (424/2014) rikkomisesta voidaan määrätä rikesakko seuraavasti:

1) vesikulkuneuvon kuljettajalle vesiliikennemerkillä tai valo-opasteella ilmaistun määräyksen, kiellon tai rajoituksen muusta kuin tämän pykälän 2 kohdassa tarkoitettu rikkomisesta 85 euroa;

Voimassa oleva asetus (1081/2015)

2) vesikulkuneuvon kuljettajalle suurimman sallitun nopeuden ylityksestä, jonka määrä on enintään suurin sallittu nopeus, 120 euroa;

3) vesikulkuneuvon kuljettamisesta ilman vesiliikennelain 13 §:ssä tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitettuja asiakirjoja, jotka on pidettävä mukana vesikulkuneuvon käytössä ollessa taikka tällaisten asiakirjojen esittämisen laiminlyömisestä asetetussa määräjassa 40 euroa;

4) vesikulkuneuvon kuljettamisesta vesiliikennelain 15 §:n nojalla annettujen alueellisten kieltojen tai rajoitusten vastaisesti 70 euroa;

5) vesikulkuneuvon omistajalle vesikulkuneuvorekisteristä annetun lain 8 §:n 1 momentissa säädetyn rekisteri-ilmoituksen tekemättä jättämisestä ennen vesikulkuneuvon käyttöönottoa, omistajalle tai haltijalle mainitun lain 9 §:n 1 tai 2 momentissa säädetyn muutosrekisteröinnin tekemättä jättämisestä määräjassa taikka omistajalle 10 §:n 1 momentissa säädetyn lopullista poistoa koskevan rekisteri-ilmoituksen tekemättä jättämisestä määräjassa 70 euroa;

6) vesikulkuneuvon käyttämisestä vesikulkuneuvorekisteristä annetun lain 5 §:n 1 momentin vastaisesti ennen sen merkitsemistä rekisteriin tai mainitun lain 12 §:n 2 momentin vastaisesti rekisteritunnuksella varustamattomana tai 13 §:n 3 momentin vastaisesti koetunnuksella varustamattomana 70 euroa;

7) vesikulkuneuvon kuljettamisesta ilman vesiliikenneasetuksen 2 §:n 1 momentin 2—4 kohdassa tarkoitettuja varusteita 70 euroa.

18 §

Alkoholilakia koskevat rikkomukset

Alkoholilain (1143/1994) rikkomisesta voidaan määrätä rikesakko seuraavasti:

1) 58 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon vastaisesta alkoholijuoman nauttimisesta 40 euroa;

2) poliisin 58 §:n 2 momentin nojalla antaman, alkoholijuoman nauttimista julkisella paikalla koskevan kiellon noudattamatta jättämisestä 40 euroa;

3) 34 §:n 2 momentin vastaisesta laillisesti

Ehdotus

2) vesikulkuneuvon kuljettajalle suurimman sallitun nopeuden ylityksestä, jonka määrä on enintään suurin sallittu nopeus, 150 euroa;

3) vesikulkuneuvon kuljettamisesta ilman vesiliikennelain 13 §:ssä tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitettuja asiakirjoja, jotka on pidettävä mukana vesikulkuneuvon käytössä ollessa taikka tällaisten asiakirjojen esittämisen laiminlyömisestä asetetussa määräjassa 50 euroa;

4) vesikulkuneuvon kuljettamisesta vesiliikennelain 15 §:n nojalla annettujen alueellisten kieltojen tai rajoitusten vastaisesti 85 euroa;

5) vesikulkuneuvon omistajalle vesikulkuneuvorekisteristä annetun lain 8 §:n 1 momentissa säädetyn rekisteri-ilmoituksen tekemättä jättämisestä ennen vesikulkuneuvon käyttöönottoa, omistajalle tai haltijalle mainitun lain 9 §:n 1 tai 2 momentissa säädetyn muutosrekisteröinnin tekemättä jättämisestä määräjassa taikka omistajalle 10 §:n 1 momentissa säädetyn lopullista poistoa koskevan rekisteri-ilmoituksen tekemättä jättämisestä määräjassa 85 euroa;

6) vesikulkuneuvon käyttämisestä vesikulkuneuvorekisteristä annetun lain 5 §:n 1 momentin vastaisesti ennen sen merkitsemistä rekisteriin tai mainitun lain 12 §:n 2 momentin vastaisesti rekisteritunnuksella varustamattomana tai 13 §:n 3 momentin vastaisesti koetunnuksella varustamattomana 85 euroa;

7) vesikulkuneuvon kuljettamisesta ilman vesiliikenneasetuksen 2 §:n 1 momentin 2—4 kohdassa tarkoitettuja varusteita 85 euroa.

17 §

Alkoholilakia koskevat rikkomukset

Alkoholilain (1143/1994) rikkomisesta voidaan määrätä rikesakko seuraavasti:

1) 58 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon vastaisesta alkoholijuoman nauttimisesta 50 euroa;

2) poliisin 58 §:n 2 momentin nojalla antaman, alkoholijuoman nauttimista julkisella paikalla koskevan kiellon noudattamatta jättämisestä 50 euroa;

3) 34 §:n 2 momentin vastaisesta laillisesti

HE 1/2016 vp

Voimassa oleva asetus (1081/2015)

Ehdotus

valmistetun tai maahantuodun alkoholi-juoman hallussa pitämisestä alle kahdeksantoistavuotiaana 40 euroa;

4) 34 §:n 2 momentin vastaisesta laillisesti valmistetun tai maahantuodun väkevän alkoholi-juoman hallussa pitämisestä kahdeksantoista, mutta ei kahtakymmentä vuotta täyttäneenä 40 euroa.

19 §

Toisen vahingoittamiseen soveltuvat esineet ja aineet

Vähäisestä rikoslain 41 luvun 6 §:ssä tarkoitettu toisen vahingoittamiseen soveltuva esine tai aine hallussapidosta ja vähäisestä mainitun luvun 7 §:ssä tarkoitettu toisen vahingoittamiseen soveltuva esine luovuttamisesta alaikäiselle voidaan määrätä 70 euron rikesakko.

20 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2015.

Tällä asetuksella kumotaan rikesakkorikkomuksista annettu asetus (610/1999).

valmistetun tai maahantuodun alkoholi-juoman hallussa pitämisestä alle kahdeksantoistavuotiaana 50 euroa;

4) 34 §:n 2 momentin vastaisesta laillisesti valmistetun tai maahantuodun väkevän alkoholi-juoman hallussa pitämisestä kahdeksantoista, mutta ei kahtakymmentä vuotta täyttäneenä 50 euroa.

18 §

Toisen vahingoittamiseen soveltuvat esineet ja aineet

Vähäisestä rikoslain 41 luvun 6 §:ssä tarkoitettu toisen vahingoittamiseen soveltuva esine tai aine hallussapidosta ja vähäisestä mainitun luvun 7 §:ssä tarkoitettu toisen vahingoittamiseen soveltuva esine luovuttamisesta alaikäiselle voidaan määrätä 85 euron rikesakko.

19 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta .

Tällä asetuksella kumotaan rikesakkorikkomuksista annettu valtioneuvoston asetus (1081/2015).